

Toetsingen voor andere stoffen waarvoor nog definitieve drempelwaarden moeten worden vastgesteld brengen naar verwachting geen verandering in dit beeld. Toetsing van grondwater op 10 en 25 meter diepte aan streefwaarden levert namelijk alleen significant vaak overschrijdingen op voor stoffen die van nature in verhoogde concentraties voorkomen.

Doelbereik voor grondwater in 2015 en 2027

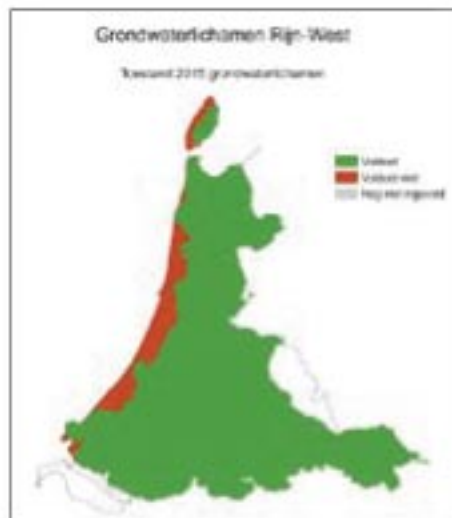
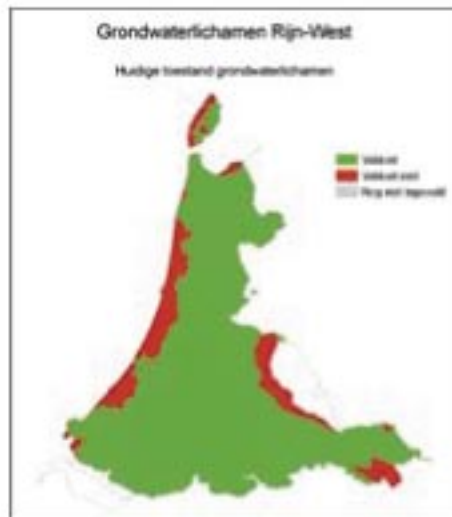
Aan de hand van vier inhoudelijke thema's (puntbronnen, bestrijdingsmiddelen en nutriënten, verdroging Natura 2000-gebieden, zoutintrasie/verziltiging) is getoetst of er zich knelpunten voordoen in de grondwaterlichamen ten aanzien van het bereiken van de doelen. Daar waar de doelen als gevolg van deze knelpunten niet kunnen worden gehaald, zijn maatregelenpakketten opgesteld.

De voorstellen voor fasen van de maatregelen zijn gebaseerd op de aspecten technische en financiële haalbaarheid. Op basis hiervan wordt voor 1 grondwaterlichaam, 65% van de Natura 2000-gebieden en 17% van de drinkwaterwinningen de uitvoer van de maatregelen gefaseerd tot 2027. Voor deze grondwaterlichamen en beschermde gebieden is aangegeven welk doel in 2015 grofweg wordt bereikt.

Grondwaterkwantiteit in Rijn-West

Figuur 7.6 Grondwaterkwaliteit in Rijn-West

N. de Rooij

Hoogheemraadschap van Schieland
en de Krimpenerwaard

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW. Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

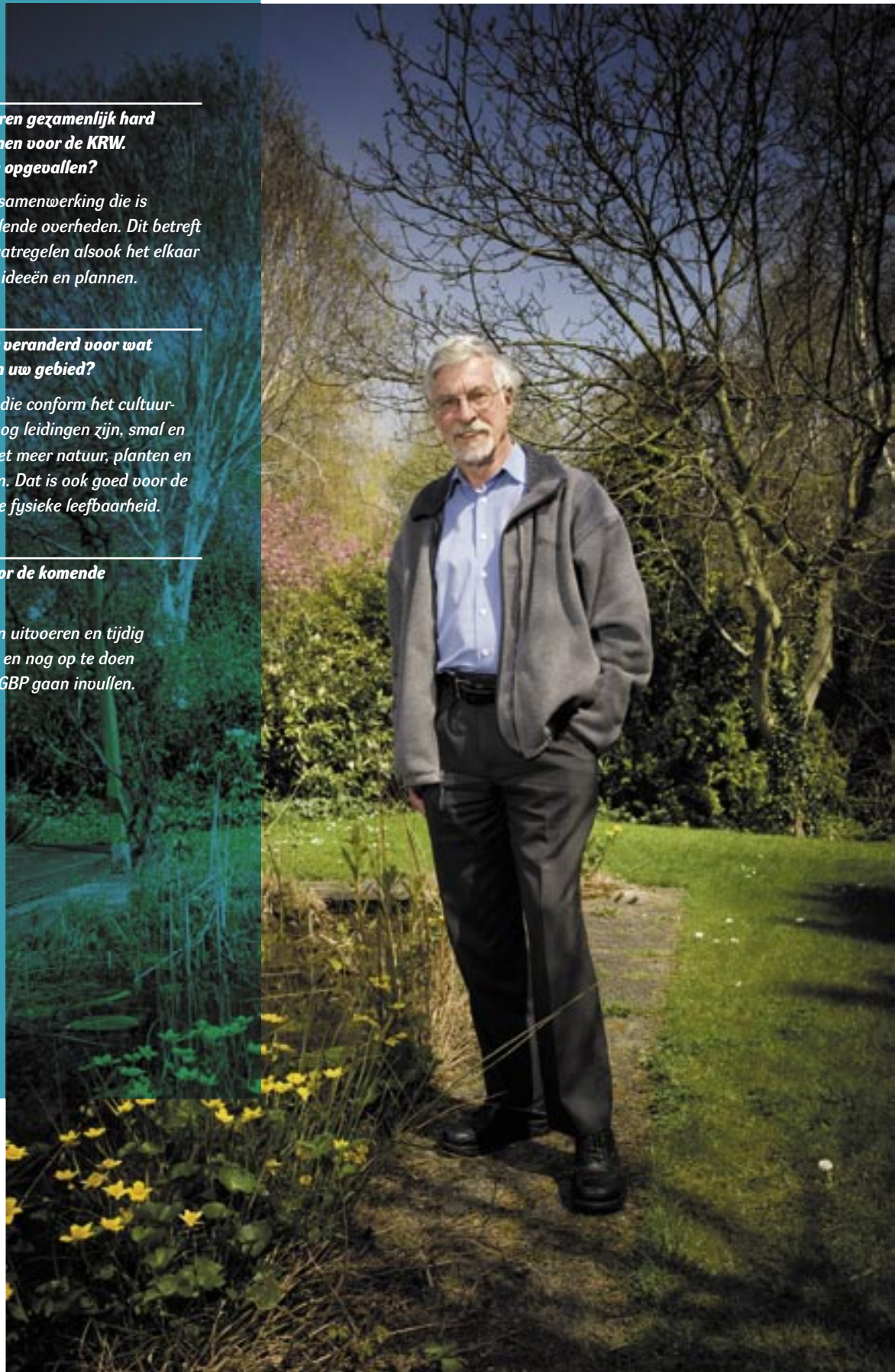
Het meest opgevallen is de samenwerking die is ontstaan tussen de verschillende overheden. Dit betreft zowel de uitvoering van maatregelen alsook het elkaar betrekken en informeren bij ideeën en plannen.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Er zullen watergangen zijn, die conform het cultuurtechnisch vademecum, nu nog leidingen zijn, smal en steile oevers, die in 2015 met meer natuur, planten en beesten, zullen zijn omgeven. Dat is ook goed voor de door mensen waarneembare fysieke leefbaarheid.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Voortvarend de maatregelen uitvoeren en tijdig nadenken met de opgedane en nog op te doen ervaringen hoe we het 2e SGBP gaan invullen.

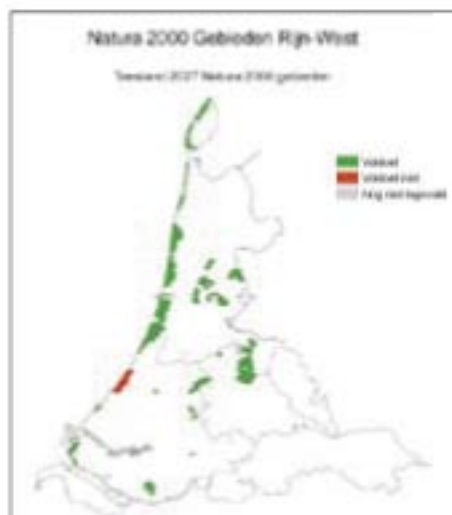
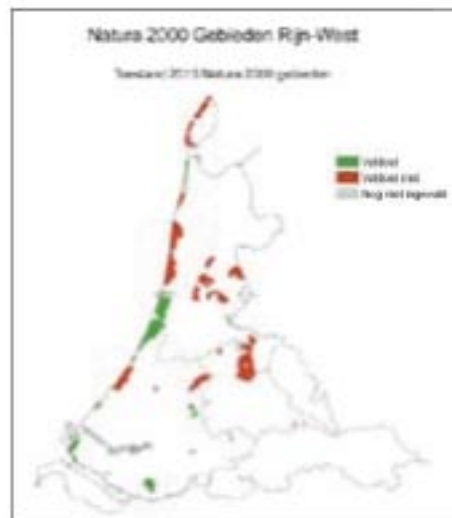

De huidige situatie voor de vier grondwaterlichamen in Rijn-West is wat betreft de kwantiteit in het algemeen goed, er zijn geen knelpunten van betekenis. Er is op het schaalniveau van de grondwaterlichamen geen sprake van verdere uitputting van de hoeveelheid beschikbaar grondwater, onttrekkingen van grondwater worden in voldoende mate aangevuld door het neerslagoverschot.

Op dit moment voldoen 2 grondwaterlichamen nog niet aan de kwaliteitsnormen: onder de duinen en op de hoge zandgronden. Ook de gewenste toestand van 85% van de Natura 2000-gebieden en 62% van de drinkwaterwingebieden voldoet niet. Met de inzet van een breed pakket van maatregelen wordt het volgende bereikt (zie voor een overzicht figuur 7.6, 7.7 en 7.8):

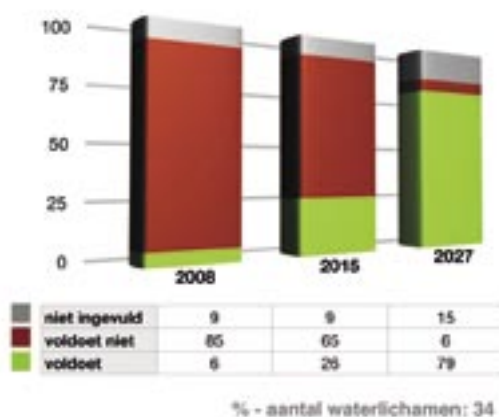
1. Voor wat betreft de kwaliteit van het grondwater blijkt dat dit alleen voor bestrijdingsmiddelen een significant negatief beeld oplevert in enkele kwetsbare gebieden, zoals in de duinen en op hoge zandgronden. Toetsingen voor overige stoffen waarvoor nog definitieve drempelwaarden moeten worden vastgesteld, brengen naar verwachting geen verandering in dit beeld. Toetsing van grondwater op 10 en 25 meter diepte aan streefwaarden levert alleen significante overschrijdingen op voor stoffen die van nature in verhoogde concentraties voorkomen.

Figuur 7.7

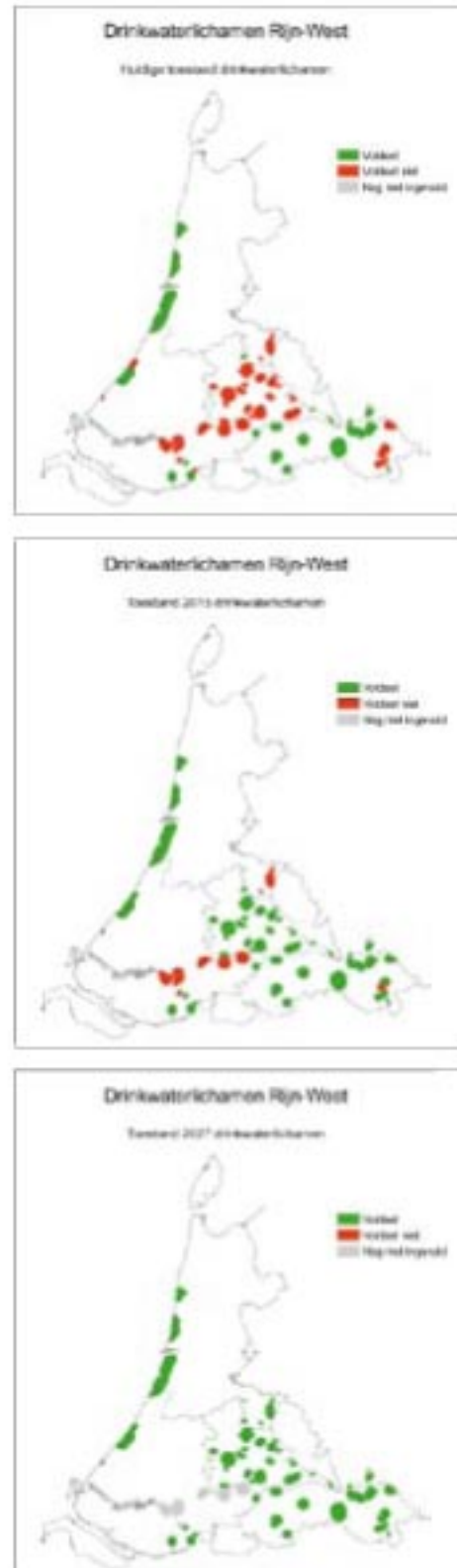
Figuur 7.7 Doelbereik Natura 2000 (2008–2015–2027)

Natura 2000 gebieden

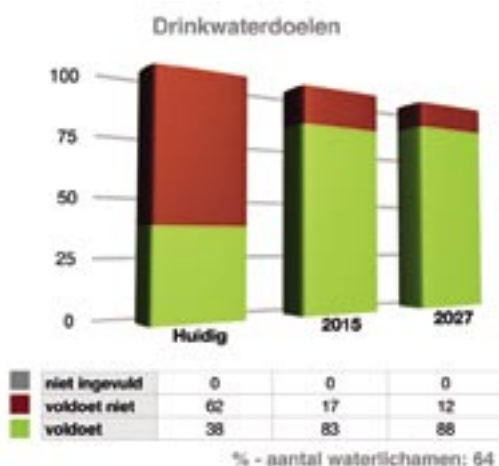

- In 2015 zijn drie van de vier grondwaterlichamen in een goede toestand. In 2027 voldoen ze alle vier. Dit betekent dat met het maatregelenpakket dat zich op enkele kwetsbare (zand- en duin)lichamen richt de toestand zal verbeteren.
- In de huidige situatie zijn er in Rijn-West nog steeds knelpunten voor grondwaterafhankelijke vegetaties in de Natura 2000-gebieden. Deze knelpunten liggen vooral in de zogenaamde TOP-lijst verdroogde gebieden. In 2015 voldoet 26% van de Natura 2000 aan de normen voor verdroging. In 2027 is dat 79%. De provincies, waterschappen en het ministerie van LNV verwachten dat met de maatregelen waarover overeenstemming is tussen partijen in de Natura 2000-sense of urgency gebieden tenminste de achteruitgang wordt gestopt en er een stap voorwaarts richting het bereiken van de instandhoudingsdoelen wordt gezet. Voor de overige Natura 2000-gebieden wordt verwacht dat er met de voorgenomen maatregelen een flinke verbetering wordt bereikt in het realiseren van de benodigde watercondities in 2015.
- Bodemverontreinigingen vormen in Rijn-West een potentieel probleem voor winningen, met name in het stedelijk gebied. Toch voldoet met aanvullende zuivering al het gewonnen drinkwater aan de normen. In 2015 is naar verwachting 83% van de drinkwaterwinningen in een goede

Figuur 7.8

Figuur 7.8 Doelbereik drinkwaterwinningen

toestand. In 2027 is dat 88%. Deze verbetering is mede te verklaren doordat maatregelen worden genomen om bodemverontreiniginglocaties nabij drinkwaterwinnings met voorrang aan te pakken. Potentieel risicovolle bodemverontreinigingen in drinkwaterwingebieden worden nader onderzocht dan wel gesaneerd.

5. Drinkwaterwinnings die kampen met diffuse verontreinigingen zijn in de regel ook kwetsbaar voor verontreiniging afkomstig van puntbronnen. Ondanks de forse investering die Nederland heeft gedaan in de sanering van verontreinigde bodems is nog steeds sprake van historische bodemverontreinigingen rond drinkwaterwinnings die niet voldoende zijn onderzocht, gesaneerd of beheerst. Slechts een klein deel van deze locaties cq. puntbronnen bodemverontreiniging vormt een mogelijke bedreiging voor de ruwwaterkwaliteit. Omdat ze nog niet voldoende zijn onderzocht of gesaneerd, is door deze selecte groep puntbronnen sprake van een doelgat.
6. Voor drinkwaterwingebieden veroorzaken ook diffuse verontreinigingen, onder andere meststoffen en bestrijdingsmiddelen, een doelgat. Het Rijk zal op landelijk niveau beleid opstellen om de inbreng van milieuverontreinigende stoffen te verminderen. Aanvullend hierop zullen provincies beoordelen in hoeverre specifiek beleid effectief is. Indien mogelijk zullen dan specifieke situatiegebonden maatregelen getroffen worden.
7. De kwaliteit van het oppervlaktewater is, met name voor oppervlaktewater- en oevergrondwaterwinnings, de bepalende factor voor de kwaliteit van het onttrokken water. Om het effect van de kwaliteit van het oppervlaktewater op die van het grondwater goed in beeld te brengen en om effectieve maatregelen te nemen, is overleg tussen de oppervlaktewaterbeheerder en de grondwaterbeheerder nodig. De provincie en de waterbeheerder zullen hierbij gezamenlijk optrekken. Het opstellen van een gebiedsdossier kan daarbij een belangrijk instrument zijn.

7.7 Overzicht huidige situatie en verwacht doelbereik in Rijn-West

Overzichtstabellen van de doelen voor 2008, 2015 en 2027 zijn te vinden in Bijlage 3 (regionaal watersysteem), **Bijlage 4** (Rijkswateren) en **Bijlage 5** (Grondwater).

7.8 Juridische verankering van de KRW-doelen

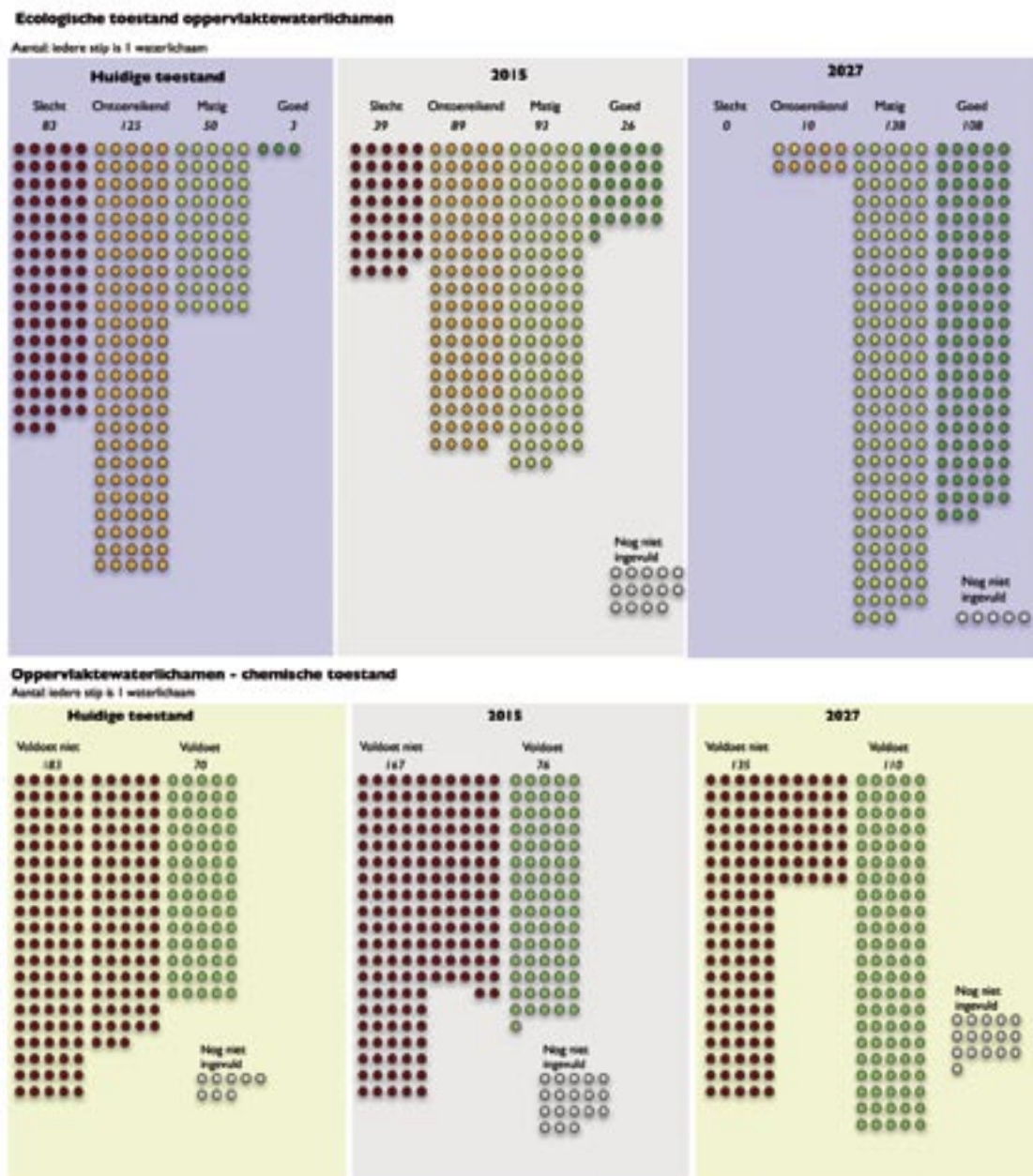
De milieudoelen voor een Goed Ecologisch Toestand (GET, voor natuurlijke oppervlaktewateren), een Goede Chemische Toestand (GCT, voor oppervlaktewater en drempelwaarden voor grondwater) en een Goede Kwantitatieve Toestand (GKT, voor grondwater) zullen juridisch worden vastgelegd in de AMvB-doelstellingen.

De AmvB-doelstellingen worden opgesteld onder hoofdstuk 5 van de Wet Milieubeheer en implementeren de Europese milieukwaliteitsnormen als milieukwaliteitseisen. Implementatie in de AMvB betreft de volgende richtlijnen:

- Kaderrichtlijn Water, die al van kracht is;
- Dochterraichtlijn Grondwater, die sinds een jaar van kracht is;
- Dochterraichtlijn Prioritaire Stoffen, die nog niet van kracht is.

De milieukwaliteitsnorm uit de Kaderrichtlijn Water wordt conform de Nederlandse wetgeving vertaald in milieukwaliteitseisen, die een plaats krijgen in deze AMvB. In de AMvB worden alleen de wetenschappelijk afgeleide normen opgenomen (GET/GCT/GKT/drempelwaarden). De maatschappelijk afgeleide normen (zoals het Goed Ecologisch Potentieel, GEP, de uitkomst van fasering/verlaging en vermoedelijk ook de zogenaamde default GEP's voor sloten en kanalen) en de motivatie waarom er gebruik wordt gemaakt van een uitzondering worden opgenomen in de provinciale waterplannen. Vanuit de AMvB wordt een basis geboden om deze maatschappelijk afgeleide doelen af te leiden.

Figuur 7.9 Overzicht doelbereik oppervlaktewater

Discussie over motivering voor fasering en doelverlaging nog niet afgerond

In het circuit van de EU Waterdirecteuren, waar de implementatie van de Kaderrichtlijn Water internationaal wordt begeleid, vindt momenteel een discussie plaats over de toepassingen van de uitzonderingsbepalingen onder artikel 4 KRW (fasering en doelverlaging). Het gaat daarbij onder meer om

de vraag in welke gevallen uitzonderingen logisch lijken, welke onderbouwing er minimaal voor uitzonderingen moet worden gegeven, en op welk schaalniveau. De discussie over het onderwerp verloopt moeizaam, met name op het gebied van de onderbouwing van de onevenredigheid van kosten (discussie over significante schade). Voor meer achtergrond, zie ook **bijlage 2** en **12**.

Figuur 7.10 Overzicht doelbereik grondwater en beschermde gebieden

Zorg over juridische doorwerking van doelen

Volgens de AMvB moeten de (maatschappelijk afgeleide) doelen voor de regionale wateren door de provincie worden vastgesteld, overeenkomstig de in de AMvB opgenomen vereisten. Er bestaat bij verschillende geledingen binnen Rijn-West zorg over de wijze waarop die doelen vervolgens kunnen doorwerken in bijvoorbeeld vergunningprocedures en ruimtelijke procedures. Het risico bestaat, zo is de indruk, dat doelen die voor een gebied als geheel zijn opgesteld, rechtstreeks toegepast kunnen gaan worden op kleinschalige locaties binnen dat gebied. Bijvoorbeeld door de rechter, indien een derde – belanghebbende – daarop beroep doet. Zo kan de vergunningverlening worden gestuit omdat de vergunningaanvraag niet voldoet aan de voor dat geval te strenge norm. Ook bij

RO-procedures kunnen de doelen een vergelijkbare doorwerking hebben.

Deze (mogelijke) effecten zijn nog onvoldoende in kaart gebracht. Ook de medio april 2008 uitgevoerde analyse op basis van enkele cases heeft nog niet tot een helder inzicht in deze risico's geleid. Het is de vraag of dat inzicht dit najaar aanwezig is, als de provincies over deze doelen moeten gaan besluiten.

De komende maanden zal een helder beeld moeten ontstaan over deze risico's en zullen mogelijkheden moeten worden verkend om de gevolgen daarvan te beheersen.

08

Maatregelen samengevat

Om de doelen voor het grond- en oppervlaktewater te bereiken wordt een breed pakket van maatregelen ingezet.

De belangrijkste maatregelen voor het regionaal oppervlaktewater zijn het aanleggen van circa 1200 km natuurvriendelijke oevers. Voor een groot aantal wateren wordt het beheer van oevers aangepast en een groot aantal maatregelen wordt genomen om de visstand te verbeteren. In totaal wordt over een oppervlak van 18 km² eutrofe (voedselrijke) bagger verwijderd. In totaal worden circa 600 ongezuiverde lozingen op oppervlaktewater gesaneerd en 15 RWZI's aangepast. Naast uitvoer van maatregelen is er door de waterbeheerders een uitgebreid onderzoeksprogramma waterkwaliteit opgesteld.

De belangrijkste maatregelen voor rijkswateren zijn maatregelen ter verbetering van de vismigratie en herstel- en inrichtingsmaatregelen zoals de aanleg van nevengeulen, strangen, getijdenatuur en kwelders. Er worden ook beheermaatregelen genomen om eutrofiëring te beperken en belasting met nutriënten te reduceren.

De belangrijkste maatregelen voor grondwater zijn het aanpakken van de verdroging in grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden, onderzoek en sanering van risicovolle bodemverontreinigingslocaties rond grondwaterwinningen die bestemd zijn voor menselijke consumptie (vooral de drinkwaterwinningen) en het reduceren van de uitspoeling en toestroming van bestrijdingsmiddelen naar kwetsbare gebieden (kwetsbare winningen, binnenduinrand en Utrechtse Heuvelrug).

De maatregelen voor verdroging betreffen vooral peilverhoging, vergroten peilfluctuatie, aanpassen wateraanvoer en eventuele reductie van een enkele drinkwaterwinning. De maatregelen voor de aanpak van risicovolle bodemverontreinigingen betreffen het uitvoeren van oriënterende en nadere onderzoeken van de risicovolle locaties en waar zonder maatregelen vuilpluimen binnen korte termijn in de winning terecht kunnen komen het uitvoeren van beheers- of saneringsmaatregelen.

M. de Vries

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW. Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

De Kaderrichtlijn was iets van de waterschapsbeheerders maar is nu van ons allemaal: gemeente provincie, waterschappen en Rijk.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Dat weten we niet precies, maar er zullen bv. veel meer natuuroevers zijn, er zal meer gebaggeerd zijn en worden en vishevels en -trappen zijn geen zeldzaamheid meer.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Dat de zorg voor een goede waterkwaliteit niet iets van de overheden is maar breed wordt gewaardeerd door onze inwoners wanneer ze spelen, vissen, varen, zwemmen en wonen bij het water.

8.1 Conclusies over de inzet van maatregelen in het oppervlaktewater

Maatregelen worden vastgelegd in regionale waterplannen

De doelen en maatregelen voor de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water worden uiteindelijk definitief vastgelegd in de bestaande (regionale) waterplannen. Het gaat om:

- Beheerplannen Rijkswateren;
- Provinciale Waterhuishoudingsplannen;
- Waterbeheerplannen van de waterschappen;
- gemeentelijke maatregelen, die in een raadsbesluit en/of een ander plan dat door de gemeenteraad wordt vastgesteld zullen worden verankerd.

Bij het opstellen van de maatregelpakketten is rekening gehouden met onomkeerbaarheid en significante schade

Bij het bepalen van de doelen en het opstellen van de maatregelpakketten is er rekening mee gehouden dat een aantal ingrepen in het watersysteem onomkeerbaar zijn en dat maatregelen kunnen leiden tot significante schade. De belangrijkste overwegingen om maatregelen niet op te nemen vanwege onomkeerbaarheid en/of significante schade zijn uitgewerkt in **bijlage 2** (uitgangspunten doelaflleiding) en **bijlage 7** (argumenten en motivatie).

Continueren huidig beleid gericht op beheer en herinrichting

Uit de analyse van de maatregelpakketten blijkt dat in de gebiedsprocessen vooral is gekozen voor het inzetten van beheermaatregelen en inrichtingsmaatregelen. Dit betekent dat de uitwerking van de Kaderrichtlijn feitelijk het continueren en intensiveren is van het bestaande beleid. De afgelopen jaren hebben de waterbeheerders, nadat veel lozingen op het oppervlaktewater zoveel mogelijk zijn teruggedrongen, een beleid ontwikkeld gericht op een natuurvriendelijker beheer en het herinrichtingen van watergangen. De uitwerking van de Kaderrichtlijn Water trekt deze lijn door.

WB21-maatregelen deels opgenomen in het KRW-pakket

Alle WB21-maatregelen met een effect op de ecologie van een waterlichaam zijn meegenomen in de analyse en zijn daarmee onderdeel van het KRW-maatregelenpakket. De kosten voor deze maatregelen zijn in beeld gebracht. WB21-maatregelen die buiten de waterlichamen vallen en geen effect hebben op de doelen in het waterlichaam zijn niet meegenomen in de analyses.

Het is niet altijd mogelijk om de WB21-maatregelen direct te koppelen aan specifieke waterlichamen. De inzet van WB21-maatregelen wordt primair bepaald op basis van het effect op de waterhuishouding. In een aantal gebiedsprocessen zijn daarom de WB21-maatregelen gerapporteerd op het niveau van het waterschap.

Aanpassingen RWZI's deels opgenomen in het KRW-pakket

Aanpassing van zuiveringen van RWZI's zijn opgenomen als dit een aantoonbaar effect heeft op de ecologische en chemische toestand van een waterlichaam. Voor een groot aantal waterlichamen is dit effect nog onbekend, te onzeker en vaak zelfs nihil. Voorts geldt in veel gevallen dat aanpassing van zuiveringen alleen effectief is als dit in samenhang wordt ingezet met de aanpak van andere bronnen, zoals de uitspoeling van mest. In de planperiode tot 2015 wordt in de betreffende situaties daarom onderzoek gedaan naar de concrete effecten van de inzet van RWZI's in samenhang met het verminderen van andere bronnen.

Saneringen van waterbodems opgenomen in het KRW-pakket

In Rijn-West zijn alle KRW-effectieve saneringen van waterbodems (in en buiten waterlichamen) in de periode tot 2015 waarvoor middelen beschikbaar zijn, opgenomen in het KRW-maatregelenpakket. Het gaat hier om zowel nutriëntbaggeren als saneringsbaggeren conform de Wet bodembescherming (Wbb). Indien relevant is nader onderzoek geprogrammeerd.

Regulier onderhoudsbaggerwerk is alleen aangemerkt als KRW-maatregel wanneer de maatregel effectief bijdraagt aan het bereiken van de KRW-doelen.

In Rijn-West is het saneren van waterbodems een belangrijk onderdeel van het maatregelenpakket. Vooral voor de rijkswateren is dit aan de orde.

Effect afkoppelen is sterk regio- en locatiegebonden

Afkoppeling (scheiden van schoon regenwater en vervuild afvalwater) draagt soms niet en soms in meer of mindere mate bij aan het bereiken van de KRW-doelen. Dit is zeer sterk regio- en ook locatiegebonden. Het is niet mogelijk om hiervoor algemene uitspraken te doen. De waterbeheerders hebben gemotiveerd op basis van de lokale en regionale (fysieke) situatie of afkoppeling wel of niet als KRW-maatregel is beschouwd.

Ruimtelijke maatregelen worden niet breed ingezet

In de gebiedsprocessen is uitgegaan van de bestaande ruimtelijke functies. Er zijn daarom, met uitzondering van een aantal specifieke projecten, beperkt maatregelen opgenomen met betrekking tot het aanpassen van functies. In de gebiedsprocessen is wel overwogen om extensivering van de landbouw, verlaging vaarsnelheid recreatievaart, en wijziging landbouwfuncties op te nemen, maar deze zijn vanwege te grote significante schade niet verder uitgewerkt.

Afwenteling globaal in beeld

Afwenteling ten aanzien van nutriënten is nog maar globaal gekwantificeerd en afspraken zijn niet of beperkt gemaakt. Voor het aspect 'migratie van vissen' heeft tussen Rijkswaterstaat en waterschappen afstemming plaatsgevonden op de grens tussen het regionale en hoofdwatersysteem, en zijn zowel door Rijkswaterstaat als de waterschappen maatregelen opgenomen in het KRW-maatregelenpakket. Nadere afspraken over de uitvoering zijn nog niet door Rijkswaterstaat met alle waterschappen gemaakt. Er is nog niet gekeken naar afwenteling met betrekking tot temperatuur. De bestaande inzichten en afspraken uit de gebiedsprocessen over afwenteling zijn verwerkt (ten behoeve van het eerste Stroomgebiedbeheerplan). Nieuwe gegevens of inzichten over afwenteling worden meegenomen in het tweede SGBP

Hoe zit het nu met de historische belasting van N en P?

Er zijn vier stofroutes voor stikstof (N) en fosfaat (P) te onderscheiden. Alle routes hebben in de gebiedsprocessen een plek gekregen. Hieronder een overzicht van de routes en de plaats in het proces:

N/P rijke kwel

Hydromorfologische ingrepen hebben geleid tot peilverschillen met wegzijging en kwel. Nutriëntrijke kwel die daardoor wordt veroorzaakt is verwerkt bij het criterium onomkeerbaarheid.

Mineralisatie

Mineralisatie met uitspoeling van nutriënten ten gevolge van drooglegging ten behoeve van functies is verwerkt bij het criterium significante schade.

Bemesting

Emissies ten gevolge van de mestgift zijn emissies waar een vervuiler voor verantwoordelijk is. Voor deze emissies zijn maatregelen voorgesteld of worden nog ontwikkeld via innovatie. Bij disproportionele kosten kan t.z.t. doelverlaging worden aangevraagd.

NB: voor het oplossen van bemesting uit het verleden (reeds aanwezig in de bodem) geldt faseren als belangrijkste beleidsuitgangspunt. Voor een vlak land als Nederland kan daartientallen jaren mee gemoeid zijn (EU-vertegenwoordiger stemt daarmee in). Voor de actuele mestgift geldt de nitraatrichtlijn waar het Rijk verantwoordelijk voor is en aanvullende mitigerende maatregelen als beleidsuitgangspunt. Aandachtspunt is dat evenwichtsbemesting nog gepaard gaat met hoge emissies van nutriënten.

Aanvoer van nutriënten van elders

Voor aanvoer via oppervlaktewater gelden nationaal en internationaal de afspraken over de afwenteling. Deze afspraken worden in overleg tussen de betrokken partijen toegepast. Voor aanvoer via de lucht is rijksbeleid het aangewezen instrumentarium.

(2015–2021). Het generieke mest- en stoffenbeleid en rioleringsbeleid worden nadrukkelijk bij deze afweging betrokken.

8.2 Conclusies over de inzet van maatregelen in de beschermde gebieden

Extra aandacht voor bodembeschermingsbeleid bij drinkwaterwinningen

Bodemverontreiniginglocaties nabij drinkwaterwinningen worden de komende jaren met voorrang aangepakt. Potentieel risicovolle bodemverontreinigingen in drinkwaterwingebieden worden nader onderzocht dan wel gesaneerd.

De maatregelen voor de aanpak van risicovolle bodemverontreinigingen betreffen het uitvoeren van oriënterende en nadere onderzoeken van de risicovolle Hbb- en Wbb locaties en het uitvoeren van beheers- of saneringsmaatregelen op locaties waar zonder maatregelen vuilpluimen binnen korte termijn in de winning terecht kunnen komen.

Onderzoek zal uitwijzen in hoeverre er nog extra locaties aan de inventarisatie van spoedlocaties moet worden toegevoegd (bijvoorbeeld benzine-servicestations nabij winningen voor menselijke consumptie).

Wat zijn Hbb- en Wbb-locaties ?

In de analyse van het grondwater worden onder puntbronnen lokale bodemverontreinigingen verstaan die in principe vóór 1987 zijn ontstaan. In het vigerende bodemsaneringsbeleid zijn dit de zogenaamde Hbb- en Wbb-locaties. Hbb-locaties komen uit het Historisch Bodem Bestand en zijn daarin opgenomen als een locatie op basis van informatie over historische activiteiten verdacht is. Op Wbb-locaties zijn in de bodem of grondwater verontreinigingen gemeten tot boven bodemsaneringsnormen die in het kader van de Wet bodembescherming gelden. Locaties waar ná 1 januari 1987 activiteiten hebben geleid tot bodemverontreiniging moeten conform de Nederlandse milieuwetgeving in beginsel door de veroorzaker worden gesaneerd.

Extra financiële middelen noodzakelijk voor de aanpak van puntverontreinigingen rond winningen

Om de opgave voor de aanpak van puntverontreinigingen rond winningen maar ook de aanpak van diffuse bronnen volledig te kunnen realiseren zijn extra financiële middelen nodig, waarvoor primair het Rijk verantwoordelijk voor is. Op dit moment wordt een voorbehoud gemaakt voor de omvang van de inventarisatielijst met spoedlocaties en de financiële middelen die voor de uitvoering nodig zijn.

Beschermingszones voor drinkwaterwinning uit oppervlaktewater in beeld

In Rijn-West liggen vijf innamepunten voor drinkwater in de rijkswateren: Andijk, Biesbosch, Brakel, Nieuwegein en Nieuwersluis. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het opstellen van de zogenaamde beschermingszonedocumenten voor deze innamepunten. Een eerste versie van deze documenten is recent afgerond. Het doel van het beschermingszonedocument is drieledig:

1. in het beschermingszonedocument worden de risico's voor de drinkwaterwinning op gestructureerde wijze inzichtelijk gemaakt;
2. de benoemde risico's vormen de basis voor een afweging voor welke risico's aanvullende maatregelen en/of afspraken nodig zijn om deze voldoende te beheersen;
3. in het beschermingszonedocument worden de maatregelen en/of afspraken om de risico's voldoende te beheersen vastgelegd.

Voor alle innamepunten is door Rijkswaterstaat een analyse gemaakt van relevante partijen die direct of indirect betrokken zijn bij de oppervlaktewaterkwaliteit binnen de beschermingszone. Met deze partijen is contact gelegd om de risico's te inventariseren, na te gaan of deze voldoende beheerst zijn en eventueel aanvullende afspraken te maken voor de bescherming van de drinkwaterwinning.

Juridische verankering en extra maatregelen t.a.v. bescherming drinkwaterlocaties in het tweede Stroomgebiedbeheerplan

Over de status van het beschermingszonedocument zal Rijkswaterstaat komende tijd in contact

F. Koen

Gemeente Zederik

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW.

Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Het mooie van de uitwerking van de Kaderrichtlijn Water is het gezamenlijk optrekken van verschillende overheden zonder al te grote onderlinge concurrentie. Het gedeelde belang stond voorop!

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

In Rivierenland zijn de rioleringsplannen op orde inclusief de financiering. Ook is de waterkwaliteit nog beter en zijn landschappelijke verbeteringen aangebracht zoals natuurvriendelijke oevers. Nog meer boeren doen aan agrarisch natuurbeheer.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

In een beschaafd en welvarend Europa zetten alle overheden zich de komende jaren in voor schoon water!

treden met de provincies, waterschappen en gemeenten. Voor Rijkswaterstaat is het van belang om de beschermingszone binnen het kader van de ruimtelijke ordening juridisch te verankeren. De beschermingszone zal ook een plek moeten gaan krijgen in gemeentelijke bestemmingsplannen. Er zal door Rijkswaterstaat tevens worden gekeken naar de noodzaak van aanvullende maatregelen om het kwaliteitsniveau onder reguliere omstandigheden te verbeteren (onder andere via het gebiedsdossier). Hierbij zal aandacht worden besteed aan het belang om extra maatregelen te nemen ten aanzien van de specifieke drinkwaterdoelen, lozingen in het buitenland, maar ook de belasting die mogelijk wordt veroorzaakt door de uitslag van polderwater. Hiervoor zijn internationaal overleg en (generiek) beleid voor onder andere mest, bestrijdingsmiddelen en bouwstoffen belangrijke instrumenten.

Opgave voor Natura 2000 deels meegenomen in het KRW-pakket

Voor het eerste Stroomgebiedbeheerplan (2009–2015) zijn alleen die maatregelen voor Natura 2000-doelstellingen opgenomen waarover partijen in Rijn-West consensus hebben bereikt in het kader van de gebiedsprocessen. De overige maatregelen voor de Natura 2000-gebieden worden uitgewerkt in het traject van de NB-wet beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden.

De provincies, waterschappen en het ministerie van LNV verwachten dat met de maatregelen waarover overeenstemming is tussen partijen in de Natura 2000-sense of urgency gebieden tenminste de achteruitgang wordt gestopt en er een stap voorwaarts richting het bereiken van de instandhoudingsdoelen wordt gezet. Voor de overige Natura 2000-gebieden wordt verwacht dat er met de voorgenomen maatregelen een flinke verbetering wordt bereikt in het realiseren van de benodigde watercondities in 2015. Maatregelen voor de verdroogde gebieden (TOP-lijstgebieden) zijn meegenomen voor zover deze overlappen met Natura 2000-gebieden en er overeenstemming over de maatregelen is bereikt in het kader van de gebiedsprocessen. Dat betekent dat ten minste voor de sense of urgency gebieden de benodigde maatregelen in het eerste Stroomgebiedbeheerplan worden meegenomen. Voor de overige TOP-lijst-

gebieden worden de maatregelen in andere kaders verder uitgewerkt en uitgevoerd.

De provincies hebben voor elk van de Natura 2000-gebieden in Rijn-West een overzicht gemaakt van de maatregelen die in het eerste SGBP worden opgenomen en daarbij aangeven in hoeverre achteruitgang wordt voorkómen of in hoeverre wordt bijgedragen aan het bereiken van de Natura 2000-doelen.

Over zwemwateren wordt gerapporteerd overeenkomstig de Zwemwaterrichtlijn

Zwemwateren zijn conform de Kaderrichtlijn Water opgenomen in het register beschermde gebieden. De doelen voor de zwemwateren worden ontleend aan de (nieuwe) Zwemwaterrichtlijn. Conform de Zwemwaterrichtlijn zal er jaarlijks worden gerapporteerd over specifieke maatregelen voor zwemwateren. Dit gebeurt volgens bestaande procedures en formats die specifiek voor dit doel zijn gemaakt in het kader van de Zwemwaterrichtlijn. Voor de zwemwateren binnen de Rijkswateren zijn geen specifieke zwemwater-maatregelen binnen de KRW-opgave voorzien, aangezien de bacteriologische waterkwaliteit voldoet en er nog geen vastgestelde zwemwaterprofielen voorhanden zijn.

8.3 Conclusies over de inzet van maatregelen in waterparels en overige wateren

Waterparels die geen (onderdeel van een) waterlichaam zijn, worden niet gerapporteerd aan de EU

Bij de gebiedsprocessen hebben de betrokken partijen ook uitwerking gegeven aan maatregelen voor waterparels. Voor een deel liggen de waterparels in een waterlichaam. Maar de uitwerking heeft ook plaatsgevonden als de waterparels buiten een waterlichaam liggen. De uitkomsten hiervan worden wel in regionaal verband gerapporteerd, maar worden niet opgenomen in het SGBP en aan Brussel gerapporteerd.

Maatregelen voor overige wateren worden niet gerapporteerd aan de EU

Bij de gebiedsprocessen hebben enkele betrokken partijen ook uitwerking gegeven aan maatregelen voor overige wateren. De maatregelen worden niet opgenomen in het Stroomgebiedbeheerplan en aan de EU gerapporteerd, tenzij deze effectief bijdragen aan een verbetering van de toestand van waterlichamen. Het kan daarnaast van belang zijn om ruimte te laten om bijvoorbeeld natuurvriendelijke oevers niet per se in een waterlichaam te realiseren, maar eventueel in een bepaald 'afstroomgebied' daar omheen.

8.4 Conclusies over onderzoek en innovatie

Er is tot 2015 voor ruim 50 miljoen euro aan onderzoek gepland

Bij het opstellen van de maatregelenpakketten is een groot aantal vragen naar voren gekomen over de ecologische effecten van maatregelen. Bij niet alle maatregelen staat vast of is goed in te schatten wat het positieve effect zal zijn op de ecologische ontwikkeling. Vaak is dit sterk afhankelijk van de lokale situaties. Bij een belangrijk deel van de maatregelen waarbij dit aan de orde was, is besloten eerst onderzoek te doen voordat kan worden besloten om de maatregel in te zetten. In totaal worden de kosten voor onderzoek geraamd op 50 miljoen. Het betreft onder andere onderzoek naar bodemsanereringen, analyse van bronnen van verontreiniging, beheervormen en actief biologisch beheer, effecten van inrichtingsmaatregelen, mogelijkheden voor flexibel peilbeheer en de aanpak van lozingen. In **bijlage 9** is een samenvatting gegeven van het onderzoeksprogramma waterkwaliteit 2010–2015 in Rijn-West.

Het RBO Rijn-West staat een brede opdrachtformulering voor innovatie voor

De landbouw is de grootste bron voor de eutrofiëring. Ook zuiveringen zijn nog een belangrijke bron van nutriënten. In de landelijke decembernota 2006 is daarom het innovatiespoor gekozen om de problemen op te lossen via onderstaande formulering:

“Om landbouwmaatregelen en zuiveringsmaatregelen die nu nog disproportioneel worden geacht te kunnen vervangen door kosteneffectieve maatregelen is innovatie nodig. Op grond van de ervaringen met pilots worden voor 2015 (tweede SGBP) beslissingen genomen over deze innovatieve maatregelen.”

Innovatie is nodig voor de ontwikkeling van een sociaal-economische duurzame landbouw, waarbij de emissies worden teruggebracht tot voor het milieu aanvaardbare niveaus. De pilots omvatten dan ook minimaal projecten die hieraan bijdragen en tot stand komen met de betrokken partijen inclusief de sector. Vooralsnog wordt gedacht aan drie typen innovatieve pilots die zullen worden benut voor het vaststellen van de wenselijke ecologische kwaliteit en de haalbaarheid en betaalbaarheid van maatregelen:

1. Innovaties waarbij primair kennisontwikkeling van belang is en gezocht wordt naar maatregelen per bedrijf (bijvoorbeeld nieuwe bedrijfs-systemen voor intensieve teelten op zandgrond), cultuurtechnische maatregelen (nieuwe typen drainage, akkerrandenbeheer) en civieltechnische maatregelen (inrichtings-maatregelen).
2. Vernieuwingen waarbij kennisontwikkeling primair in het teken staat van te optimaliseren kosteneffectiviteit. Deze pilots zullen, sterker dan de voorgaande, worden gekoppeld aan de praktijk.
3. Aan de slag gaan met beproefde maatregelen op vooral vrijwillige basis (draagvlak creëren en initiatieven belonen). Deze pilots worden nage-nog geheel gekenmerkt door praktijktoepassingen; kennisontwikkeling en optimalisering van kosteneffectiviteit zijn minder aan de orde.

8.5 Maatregelen voor het regionale oppervlaktewater samengevat

In **bijlage 7** zijn de KRW-maatregelen voor het oppervlaktewater samengevat. De belangrijkste maatregelen voor het regionaal oppervlaktewater zijn:

• Inrichtingsmaatregelen

Een groot deel van de maatregelen heeft betrekking op het herinrichten van de watergang (aanleg van natuurvriendelijke oevers en en/of verbreden) en/of het aanpassen van stroming en peilen. De totale kosten van deze maatregelen zijn 450 mln. Hiervoor wordt in Rijn-West circa 1200 km natuurvriendelijke oevers en verbrede watergangen aangelegd. Door het aanpassen van de inrichting en de aanleg van natuurvriendelijke oevers van watergangen zal de ecologische ontwikkeling sterk toenemen. Een deel van de watergangen wordt dieper of ondieper gemaakt. De totale kosten van de inrichtingsmaatregelen zijn 571 mln.

• Beheermaatregelen

Het huidige beheer van watergangen, veelal alleen gericht op behoud van de waterhuishoudkundige functie en/of vaarwegfunctie, belemmert een goede ecologische ontwikkeling. In het maatregelenpakket is daarom voor een groot deel van de watergangen opgenomen dat het onderhoud en beheer ook wordt gericht op de ontwikkeling van natuurwaarden (kosten zijn 21 miljoen). Tevens gaat in een aantal wateren een actief biologisch beheer worden gevoerd en worden maatregelen genomen ter verbetering van de visstand, onder andere de aanleg van 69 leefgebieden en het aanpassen van **227 kunstwerken**. Ook wordt in een groot aantal wateren het baggerbeleid gericht op verbetering van de waterkwaliteit. De kosten van bovenstaande maatregelen zijn in totaal 527 mln.

• Brongerichte maatregelen

Deze maatregelen betreffen het tegengaan of wegnemen van diffuse bronnen van verontreiniging, zoals het voorkomen dat bestrijdingsmiddelen en nutriënten in het oppervlaktewater komen door de aanleg van mest- en spuitvrije zones langs waterlichamen aan te leggen. De kosten van deze maatregelen worden geraamd op 3 miljoen euro. In Rijn-West wordt deze maatregel genomen in de beheergebieden van Delfland, Holland Noorderkwartier (1 waterlichaam) en Hollandse Delta. Deze maatregelen zijn gebaseerd op vrijwillige medewerking van betrokken agrariërs. In de overige beheergebieden is hiervan afgezien. Belangrijkste reden hier-

voor is de grote afhankelijkheid van de vrijwillige medewerking en daardoor onzekerheid over het halen van de doelen.

• Immissiemaatregelen

Dit betreft het verminderen van directe en diffuse lozingen op oppervlaktewater. In totaal worden **560 lozingen op oppervlaktewater** gesaneerd (dit zijn vooral lozingen van glastuinbouwbedrijven in het beheergebied van Delfland en van woonboten in het beheergebied van Amstel, Gooi en Vecht). De totale kosten hiervan worden geraamd op 51 mln. Tevens worden **15 afvalzuiveringsinstallaties aangepast** in de beheergebieden van Hollandse Delta, Amstel, Gooi en Vecht, Rivierenland en Stichtse Rijnlanden. Het betreft het verbeteren van de zuivering van fosfaat (bij vier installaties), het nazuiveren van het effluent (bij zeven installaties) of anderzins verminderen of aanpassen van de lozing van het effluent. De kosten hiervan worden geraamd op 40 mln.

• Ruimtelijke maatregelen

In het maatregelenpakket in de beheergebieden van Hollandse Delta, Delfland, Hollands Noorderkwartier en Rivierenland is ook voorzien in het aanpassen van de landbouwkundige functie. Dit kan betekenen dat wordt gestreefd naar een vorm van extensieve landbouw of naar een natuurfunctie. In totaal heeft dit betrekking op **12 km²** en worden de kosten geraamd op 168 mln.

• Generieke maatregelen

Generieke maatregelen hebben betrekking op landelijke regelgeving en/of richtlijnen. Bij het bepalen van het doelbereik is ervan uitgegaan dat het huidige beleid voor het beperken van de belasting met nutriënten, bestrijdingsmiddelen en overige stoffengeneriek niet wordt verscherpt.

Niet-effectieve maatregelen zijn afgefallen

Een aantal maatregelen is niet opgenomen in de maatregelenpakketten omdat deze een gering ecologisch effect hebben. In algemene zin kunnen geen maatregelen worden benoemd die niet effectief zijn. De effectiviteit wordt vooral bepaald door de lokale situatie. Een maatregel kan in de ene situatie wel effectief en in een andere situatie niet.

R. Kruisinga

Provincie Noord-Holland

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW.

Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Het vertrouwen tussen de 'water' bestuurders en ambtenaren van waterschap, provincie, gemeenten en Rijkswaterstaat is gegroeid. Het resultaat is een realistisch en haalbaar maatregelen pakket, waarmee de kwaliteit van water in haar volle breedte wordt gediend.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Jaren hebben we de waterkwaliteit onzichtbaar verbeterd, door te sturen op de chemische kwaliteit. In 2015 zal de waterkwaliteit zichtbaar verbeterd zijn voor de burger. Op meer plekken kunnen we genieten van waterplanten, kikkers en vissen in ons water.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Het is nu de uitdaging het belang van een goede waterkwaliteit buiten de waterwereld zichtbaar te maken, zodat bij elke ontwikkeling bij gemeenten, waterschap en provincie het belang van waterkwaliteit volwaardig wordt meegewogen.

Tijdens de gebiedsprocessen is naar voren gekomen dat bij veel maatregelen nog onvoldoende kennis bestaat van de relatie tussen omvang van de maatregelen en het ecologisch effect op korte en lange termijn. Voor een aantal maatregelen, afhankelijk van de specifieke situatie, kan het effect nog niet worden ingeraamd. In de gebiedsprocessen zijn dit soort maatregelen deels wel opgenomen in de maatregelenpakketten. Vervolgens wordt tijdens de planperiode onderzocht wat het effect is. Maar ook kan de keus zijn gemaakt om dit soort maatregelen niet in het maatregelpakket op te nemen en alleen maatregelen te programmeren waaraan het effectief zeker is.

De onzekerheid over de effecten van maatregelen heeft ertoe geleid dat een groot aantal onderzoeken is gepland. Door middel van onderzoek en innovatie is het mogelijk om in de planvoorbereiding voor een volgend Stroomgebiedsbeheerplan meer effectieve maatregelen in te zetten.

Voor meer informatie over de maatregelen die, afhankelijk van de specifieke situaties, als niet-effectief worden beschouwd, wordt verwezen naar de achterliggende gebiedsrapportages.

In **bijlage 2** wordt meer in detail ingegaan op de uitgangspunten voor doelafleiding. In **bijlage 7** is een overzicht opgenomen van de argumenten voor het laten afvallen van maatregelen als gevolg van

onomkeerbare ingrepen en maatregelen die leiden tot significante schade.

8.6 Maatregelen voor rijkswateren samengevat

In **bijlage 7** zijn de KRW-maatregelen voor het oppervlaktewater samengevat. De belangrijkste maatregelen voor rijkswateren zijn:

- vismigratie: uitbreiding van de vispasseerbaarheid op de zoet-zoutbarrières (internationaal belang en tussen rijks- en regionale wateren (beekmondingen, gemalen);
- habitatherstel: forse inspanning op het gebied van oeverinrichting langs rivieren en meren (mede vanuit belang verblijfplaatsen optrekkende vis naar achterland);
- meer dynamiek: inspanning op het gebied van nevengeulen, strangen, getijdenatuur en kwelders met het oog op herstel van karakteristieke soorten;
- schoon water: speciale aandacht voor beheermaatregelen om eutrofiëring te beperken en belasting met nutriënten te reduceren (externe agendering/afstemming afwenteling);

Dit wordt gerealiseerd via uitvoering van het al voorgenomen programma Herstel & Inrichting (2010), het programma Sanering waterbodems (2013) en aangevuld met een groot aantal specifieke herstel- en inrichtingsmaatregelen in de rijkswateren.

Ten aanzien van de Noordzeekustzone geldt dat de belangrijkste bronnen bovenstrooms liggen. RWS Noordzee legt de nadruk op generieke bovenstroomse reductiemaatregelen (binnen/buitenland). Daarnaast ondersteunt het herstel- en inrichtingsmaatregelen bovenstrooms die ook gunstig zijn voor de Noordzee (vispassages en herstel zoet/zout-gradiënt). Maatregelen specifiek ten behoeve van de Noordzee zijn:

- aanpak illegale olielozingen door de zeescheepvaart;
- toekomstvisie op baggerspreiding in zoute wateren;

Tabel 8.1 Overzicht van maatregelen die in de specifieke situaties niet effectief zijn

• Maatregelen tegen hondenpoep
• Bladval voorkomen
• Helofytenfilters (voorzuivering) aanleggen
• Gebiedsvreemd water beperken
• Waterstromen omleiden/scheiden of altern. trace
• Vaarsnelheid verlagen
• Actief kroos verwijderen
• Slibmaatregelen
• Ontstaan drijfslagen bestrijden
• Sanering waterbodems
• Getijdengeul/kreek aanleggen
• Optimalisatie kribverlaging (eilandkrib)

- scheepmilieuplannen voor Corporate Vloot-beheerder en Rijksrederij, opgenomen in het Vlootplan van RWS Noordzee.

8.7 Maatregelen voor grondwater samengevat

In **bijlage 8** zijn de KRW-maatregelen voor het grondwater samengevat. De belangrijkste maatregelen voor grondwater zijn:

Verdrogingsaanpak in de grondwater-afhankelijke Natura 2000-gebieden:

- Peilverhoging/vernating/vergroting peilfluctuatie (het waterhuishoudkundig regime afstemmen op de Natura 2000-doelen).
- Aanpassingen in de wateraanvoer (waterkwaliteit).
- Het aanpassen van drinkwaterwinningen.
- Vernating na grondverwerving in bufferzones rondom Natura 2000-gebied (niet in eerste planperiode).

Aanpak van lokale grondwaterverontreinigingen rond winningen voor menselijke consumptie:

- Onderzoeken van alle als risicovol geïdentificeerde Hbb- en Wbb-locaties.
- Aanpak probleemlocaties in samenwerking met gemeenten–waterleidingbedrijven–marktpartijen.
- Opstellen beheerplan probleemwinningen (Masterplan 't Gooi).

Reduceren verontreiniging door bestrijdingsmiddelen:

- Inventarisatie en evaluatie bestrijdingsmiddelen-gebruik kwetsbare gebieden (winningen, duinen, heuvelrug).
- Uitvoeren bronnenanalyse in probleemwinningen die mede door oppervlaktewater worden beïnvloed, om de veroorzakende bronnen en emissieroutes te achterhalen.
- Extra monitoring van het grondwater.
- Reductie uitspoeling Utrechtse Heuvelrug door stimulering en zeer terughoudend gebruik gemeenten.

Het uitvoeren van een oorzakenanalyse voor winningen waar een risico voor zoutinvasie wordt waargenomen.

De maatregelen voor bestrijdingsmiddelen hebben betrekking op de grondwaterlichamen en drinkwaterwinningen; de aanpak van bodemverontreiniging alleen voor de drinkwaterwinningen (en overige winningen menselijke consumptie) en de antiverdrogingsmaatregelen alleen op de Natura 2000-gebieden. Voor nitraat en meststoffen wordt het huidige beleid als voldoende beschouwd om een trendomkeer richting de goede toestand te bewerkstelligen.

De maatregelen voor bestrijdingsmiddelen zijn tot stand gekomen door na identificatie van het doelgat door de provincies met betrokken partijen (waterschappen, waterleidingbedrijven, gemeenten, LTO, ProRail) te overleggen welke maatregelen effectief kunnen zijn en tevens maatschappelijk haalbaar en betaalbaar.

De maatregelen voor bodemverontreinigingen rond winningen komen voort uit specifieke onderzoeken die voor de detailanalyse door de provincies zijn uitgevoerd. Hierbij zijn rond de winningen op basis van bestaande bodeminformatiesystemen en lokale kennis de bedreigende locaties geïdentificeerd en daaraan verbonden acties en geprojecteerde kosten per winning bepaald. Voor een deel zit in de selectie locaties overlap met de zogenaamde (potentiële) spoedlocaties waaraan in de komende jaren prioriteit wordt gegeven door VROM. De geïdentificeerde risicolocaties in winningen zijn echter sterk afhankelijk van de kwetsbaarheid van de winning, de afstand tot de winning, stofgroep, etc. Voor de identificatie van de locaties is daarom samengewerkt met diverse partijen en is zo goed mogelijk gebruikgemaakt van de beschikbare kennis van waterleidingbedrijven, gemeenten en provincies.

Onder het Rotterdams havengebied is sprake van een grootschalige grondwaterverontreiniging die op de lange duur een bedreiging kan vormen voor de goede chemische status van het grondwaterlichaam. Voor de aanpak van deze grootschalige grondwaterverontreiniging ontwikkelt Rotterdam, bevoegd gezag Wet bodembescherming voor haar

grondgebied, een plan om de grondverontreiniging op gebiedsniveau te monitoren en te beheersen. De kosten voor de KRW-maatregel monitoring worden geraamd op € 10 tot € 20 miljoen euro per jaar. De kosten worden gedekt uit bijdragen uit de Bedrijvenregeling (rijksregeling) en uit de opbrengsten van de participanten aan het gebiedsgerichte beheer.

Naast de aanvullende KRW-maatregelen speelt het adequaat en voortvarend uitvoeren van het bestaande beleid een grote rol:

- Grondwaterbeschermingsgebieden (provinciale milieuvordering);
- Grondwateronttrekkingen (Grondwaterwet, Waterwet);
- Bodemsaneringen (Wet bodembescherming);
- Gebiedsgericht grondwaterbeheer;
- Duurzaam bodemgebruik.

Het bestaande beleid wordt niet specifiek als maatregel opgevoerd.

8.8 Maatregelen voor gemeenten samengevat

Waterschap en Rijk zijn formeel als waterbeheerder in de nieuwe Waterwet (referentie) genoemd, de gemeente niet. Provincies zijn in de nieuwe Waterwet geen (grond)waterbeheerder meer. Provincies hebben nog wel een rol, namelijk het uitvoeren van een aantal vergunnings- en hieraan gebonden

handhavingstaken. Verder is de rol van de provincie in het waterbeheer vooral kaderstellend en stimulerend. Ook heeft de provincie een toetsende en toezichtsrol.

Ook gemeenten hebben een belangrijke rol in het waterbeheer. De wateropgave voor gemeenten de komende jaren is fors: onder andere het vasthouden aan de afspraken over vermindering van de vuiluitwerp uit de riolering en de zorgplicht voor stedelijk afvalwater, opvang en afvoer van hemelwater en het voorkomen van grondwateroverlast.

Een belangrijke rol die gemeenten spelen in het waterkwaliteitsbeheer betreft het meenemen van (ruimtelijke) waterkwaliteitsaspecten in ruimtelijke plannen, bijvoorbeeld berging en mest- en spuitvrije zones langs natuurvriendelijke oevers. Daarnaast zijn gemeenten vaak faciliterend voor onder andere herstel- en inrichtingsmaatregelen van waterschappen. Zie tabel 8.2.

8.9 Overzicht maatregelen in Rijn-West

Om de doelen te bereiken is in de gebiedsprocessen een breed pakket van maatregelen opgesteld. Tabellen 8.3, 8.4, 8.5 en 8.6 geven een overzicht van de categorieën van maatregelen, omvang van de maatregelen en de kosten. In bijlage 7 en 8 zijn meer in detail overzichten gegeven van de uitwerking van maatregelen in Rijn-West.

Tabel 8.2 Maatregelen van gemeenten die zijn opgenomen in de maatregelpakketten (zowel begroot als aanvullend 2009 – 2027)

Maatregel Categorie	Maatregel	Gemeenten* in het beheers-gebied van:	Kosten (x mln euro)
Beheer- maatregelen	aanpassen begroeiing langs water	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	0,78
	uitvoeren actief vegetatiebeheer (enten, zaaien, planten)	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	0,05
	uitvoeren actief visstands- of schelpdierstandsbeheer	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	0,52
	uitvoeren op waterkwaliteit gericht onderhouds-/maaibeheer (water & natte oever)	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	1,17

A. van Doorn

Gemeente Geldermalsen

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW.

Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Er is veel bestuurlijke inzet omdat iedereen het belang van de verbetering van de waterkwaliteit onderkent!

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Door beter beheer en beleid is er meer helder en schoon water, een aantal beschoeiingen is vervangen door natuurlijke oevers.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

We gaan alleen voor vooruitgang dus ieder jaar een stukje winst voor beter water.

Tabel 8.2 vervolg

<i>Maatregel Categorie</i>	<i>Maatregel</i>	<i>Gemeenten* in het beheers-gebied van:</i>	<i>Kosten (x mln euro)</i>
Beheer- maatregelen	overig	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	0,06
		Hoogheemraadschap van Delfland	4,89
		Waterschap Hollandse Delta	4,54
Inrichtings- maatregelen	invoeren/wijzigen doorspoelen	Waterschap Hollandse Delta	3,04
	omleiden/scheiden waterstromen	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	1,30
	verbreden watergang langzaam stromend of stilstaand: 3m < NVO < 10 m	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	2,20
	verbreden watergang langzaam stromend of stilstaand: NVO < 3 m	Hoogheemraadschap van Schieland	0,31
	verdiepen watergang (overdimensioneren)	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	0,04
		Waterschap Hollandse Delta	10,99
	verondiepen watergang	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	1,33
	overig	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	0,10
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier		0,84	
Immissie- maatregelen	aanpakken overstorten gemengde stelsels	Hoogheemraadschap van Delfland	0,08
		Waterschap Hollandse Delta	4,83
	opheffen ongezuiverde lozingen	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	36,00
		Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	0,08
		Waterschap Hollandse Delta	15,09
	zuiveren + afkoppelen verhard oppervlak	Waterschap Hollandse Delta	0,45
	aanleg en aanpassen riolering	Hoogheemraadschap van Delfland	116,80
overig	Hoogheemraadschap van Schieland	3,50	
Overige maatregelen	opstellen nieuw waterplan	Waterschap Hollandse Delta	0,18
	grondwatersanereringen en bestrijdingsmiddelenonderzoek	Provincie Noord-Holland	0,63
	uitvoeren onderzoek	Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht	0,24
		Hoogheemraadschap van Delfland	0,96
		Provincie Zuid-Holland	0,06
Waterschap Hollandse Delta		0,42	
Eindtotaal		€ 213,41	

*) In de gebiedsprocessen zijn afspraken gemaakt met gemeenten over maatregelen. In deze nota wordt aangegeven in welk beheergebied van een waterschap de maatregelen worden genomen. Voor meer specifieke informatie, zoals de gegevens over de betreffende gemeente, wordt verwezen naar de gebiedsrapportage van de genoemde waterschappen en provincies.

Tabel 8.3 Samenvatting maatregelen regionale wateren

<i>Sub-categorie</i>	<i>Maatregel</i>	<i>Omvang</i>	<i>Eenheid</i>	<i>Kosten (x mln euro)</i>
Baggeren/Saneren waterbodems	verwijderen eutrofe bagger	18	opp (km2)	153,0
	verwijderen vervuilde bagger (m.u.v. eutrofe bagger)	13	opp (km2)	259,0
Herinrichting watergangen	aanleg nevengeul	0,5	lengte (km)	0,2
	verbreden / hermeanderen/ nat. vr oever	1032	lengte (km) enkelzijdig	170,0
	verbreden watergang/-systeem: aansluiten wetland	0,2	opp (km2)	1,0
	verdiepen watergang/-systeem (overdimensioneren)	3425135	volume bagger (m3)	79,0
	verondiepen watergang/-systeem	5082919	volume sediment (m3)	39,0
	aanleg zuiveringsmoeras	1,3	opp (km2)	2,0
	Overig			73,0
Biologisch/ecologisch beheer	actief vegetatiebeheer		opp (km2)	4,0
	waterkwaliteit gericht onderhouds-/maaibeheer	7	opp (km2)	15,0
	aanpassen begroeiing langs water	0,2	opp (km2)	2,0
	overig			91,0
Hydrologische maatregelen	invoeren/wijzigen doorspoelen	45	aantal	79,0
	omleiden/scheiden waterstromen	45	aantal	44,0
	vasthouden water in haarvaten	0,2	opp (km2)	0,1
	aanpassen streefpeil	54	opp (km2)	41,0
Visstandbeheer	aanleg speciale leefgebieden flora en fauna	3	aantal	0,1
	aanleg speciale leefgebieden vis	69	aantal	14,0
	vispasseerbaar maken kunstwerken	228	aantal	32,0
	actief visstands- of schelpdierstandsbeheer	22	opp (km2)	5,0
Bronmaatregelen	saneren uitlopende oeverbescherming	1	lengte	0,2
	verminderen emissie gewas-beschermingsmiddelen stad		reductie kg/jaar	2,0
	mestvrije zones	1,5	opp. (km2)	0,4
	spuitvrije zones		opp. (km2)	0,5
	overig			1,5
Riolering en awzi's	aanpakken overstorten gemengde stelsels	80	aantal	5,0
	opheffen ongezuiverde lozingen	577	aantal	51,0
	aanleg zuiveringsmoeras bij lozings-en/of innamepunt	3	opp. (km2)	4,0
	verminderen belasting RWZI - nutriënten	22.318	reductie kg/jaar	40,0
	zuiveren + afkoppelen verhard oppervlak	2	opp (km2)	1,3

Tabel 8.3 vervolg

	overig	25	aantal	128,0
Wijzigen functies	wijzigen landbouwfunctie	11	opp (km2)	168,0
	beperken recreatie	1	per WL	0,4
overig	aanpassen/introduceren (nieuwe) wetgeving	1	aantal	-
	financiële maatregelen	2	aantal	0,3
	geven van voorlichting	104	aantal	1,5
	opstellen nieuw plan	14	aantal	0,6
	overig			5,0
	uitvoeren onderzoek	254	aantal	22,0
Totaal				€ 1.535,0

Tabel 8.4 Samenvatting maatregelen Rijkswateren wateren

<i>Categorie</i>		<i>Omvang</i>	<i>Eenheid</i>	<i>Kosten (x mln euro)</i>
Beheermaatregelen	verwijderen vervuilde bagger (m.u.v. eutrofe bagger)	8	opp (km2)	97,0
Immissiemaatregelen	overig			8,0
Inrichtingsmaatregelen	aanleg nevengeul	13	lengte (km)	62,0
	verbreden (snel) stromend water / hermeanderen, 3m < NVO < 10 m	1,5	lengte (km) enkelzijdig	0,1
	verbreden watergang/-systeem langzaam stromend of stilstaand: 3m < NVO < 10 m	57	lengte (km) enkelzijdig	48,0
	verbreden watergang/-systeem: aansluiten wetland	2	opp (km2)	54,0
	overig			1,4
	aanleg speciale leefgebieden flora en fauna	5	aantal	2,5
	vispasseerbaar maken kunstwerken	39	aantal	12,0
Overige maatregelen	uitvoeren onderzoek	3	aantal	0,6
Totaal				€ 285

Tabel 8.5 Samenvatting maatregelen Grondwater

<i>Thema</i>	<i>Kosten (x mln euro)</i>
Bestrijdingsmiddelen	4,0
Interactie grond- en oppervlaktewater	0,2
Puntbronnen, bodemverontreiniging	34,0
Verdroging	75,0
Zoutintrusie (verzilting)	0,1
Totaal	€ 113

Tabel 8.6 Maatregelen voor waterparels, zwemwateren en Natura 2000-gebieden

<i>Beheergebied</i>	<i>Maatregelen</i>
DELFLAND	
4 waterparels	<ul style="list-style-type: none"> • stuwpeil verhogen • sliblaag verwijderen • begrazingsexperiment • nader onderzoek naar plaggen • stuwbeheer en inrichting, geen extra maatregelen • flexibel peil, hydrologische isolatie
15 zwemwateren	Zwemwaterprofielen opgesteld, zwemwateren voldoen aan eisen van Zwemwaterrichtlijn.
HOLLANDS NOORDERKWARTIER	
24 waterparels, waarvan 9 geheel of gedeeltelijk in waterlichaam	<ul style="list-style-type: none"> • onderzoek naar kwaliteit baggeren • onderzoek naar beperken inlaat • scheiden van stromen • natuurvriendelijke oevers • versterken brakke natuur • ecologisch onderhoud • flexibel peilbeheer + verwijderen stuwen
72 zwemwateren	Zwemwaterprofielen zijn opgesteld en eind 2007 opgeleverd.
Natura 2000	Beheerplannen worden eerst opgesteld, vervolgens uitwerking maatregelen.
RIJNLAND	
3 waterparels	<ul style="list-style-type: none"> • aanleg NVO en flauw talud • compartimenteren/isoleren • flexibeler peilbeheer • uitlaat verminderen/opheffen • schut/lekwater sluizen opheffen • vispassage • slibmaatregelen
8 Natura 2000-gebieden	<ul style="list-style-type: none"> • vergroten oeverlengte • aanleg NVO • aanleg flauw talud • compartimenteren/isoleren • flexibeler peilbeheer • uitlaat verminderen/opheffen • schut/lekwater sluizen opheffen • vispassage • slibmaatregelen • verplaatsen inlaat • hydrologisch isoleren
RIVIERENLAND	
36 waterparels	Voor de waterparels zijn doelen gesteld en maatregelen afgeleid. Maatregelen zijn maatwerk per waterparel en hebben vooral betrekking op inrichting en beheer van deze elementen.
23 zwemwateren	Zwemwaterprofielen zijn opgesteld. Maatregelen hebben betrekking op bacteriologische kwaliteit; aanleg toiletten, weren van honden en watervogels. Verder onderzoek aanpak blauwalgenproblematiek.
9 Natura 2000-gebieden(binnendijks)	Beheerplannen worden eerst opgesteld, vervolgens uitwerking maatregelen.

Tabel 8.6 vervolg

STICHTSE RIJNLANDEN	
3 waterparels	<ul style="list-style-type: none"> • Nader onderzoek naar potentieel effectieve maatregelen • Nader onderzoek/inventarisatie naar kwantificeren van huidige en gewenste hydrologische toestand
3 Natura 2000-gebieden	<ul style="list-style-type: none"> • Nader onderzoek naar potentieel effectieve maatregelen • Nader onderzoek/inventarisatie naar kwantificeren van huidige en gewenste hydrologische toestand
4 zwemwateren	Zwemwaterprofielen zijn opgesteld.
HOLLANDSE DELTA	
3 waterparels	<ul style="list-style-type: none"> • herinrichten landelijk gebied • handhaven lozingenbesluiten • verdiepen/verbreden weg- en dijksloten en kavelsloten • verdiepen/verbreden hoofdwatgangen • uitvoeren diepteschouw op kavelsloten • schonen/gedifferentieerd onderhoud watgangen conform beheerplan • voorkomen versnipperen snoeihout in bermen/oever • opstellen en uitvoeren waterkwaliteitsplan • onderzoek+ maatregelenplan verwijderen bomen
15 zwemwateren	<ul style="list-style-type: none"> • verleggen ruitpad • maatregelen honden/paarden • honden/zwemmers • voorlichten • toiletvoorzieningen • onderzoek invloed overstorten • schoonhouden strand • verwijderen dammen Kruiningergors (vogelpoep) afschrikken vogels en schoonmaken strand (vogelpoep) • aanleg inzamelstation vuilwater • verdiepen • betere doorspoeling • verplaatsen meetpunt naar binnen drijflijnen (badzone) • maatregelenplan blauwalgen: • baggeren, nieuwe inlaat uit hoofdwatgang voorzien van helofytenfilter, meer doorspoelen
4 Natura 2000-gebieden	Beheerplannen worden eerst opgesteld, vervolgens uitwerking maatregelen.
SCHIELAND EN DE KRIMPENERWAARD	
1 waterparel	aanleg NVO's, flexibel peilbeheer, vismigratie, natuurvriendelijk maaibeheer
9 zwemwateren	Vooralsnog worden geen KRW maatregelen voor zwemwater genomen - dit wordt opgepakt als nadere uitwerking van de nieuwe zwemwaterrichtlijn.
AMSTEL, GOOI EN VECHT	
3 Natura 2000-gebieden	Herstel kwelstroom door baggeren, verminderen P-belasting, instellen flexibel peil (oostelijke vechtplassen), verminderen P-belasting, flexibel peilbeheer (botshol) en baggeren en onderzoek naar mogelijkheden flexibel peilbeheer (naardermeer).
8 zwemwateren	Pilotstudie doen naar het voorspellen van drijflijnen aanpakken van foutieve aansluitingen. De overige maatregelen worden geformuleerd bij het opstellen van de zwemwaterprofielen.

09

***Kosten
samengevat***

Wat doen we nu al?

In Rijn-West wordt jaarlijks door alle overheden gezamenlijk € 1.078 miljoen per jaar besteed aan het instandhouden van de waterkwaliteit ('stand-still'). Dit betreft met name het inrichten, beheren en onderhouden van afvalzuiveringsinstallaties en riolering.

Wat waren we al van plan?

Op dit moment worden al maatregelen genomen die bijdragen aan de KRW-doelen die zijn opgenomen in de huidige begrotingen en tarieven. Het betreft onder andere inrichtingsmaatregelen, uitvoermaatregelen gemeentelijke waterplannen en verdrogingsmaatregelen. In totaal gaat het in Rijn-West om circa € 0,8 miljard aan maatregelen (autonoom beleid) die zijn begroot tot 2015.

Wat doen we extra voor de Kaderrichtlijn Water?

Om te voldoen aan de eisen uit de Kaderrichtlijn Water zijn in de gebiedsprocessen extra maatregelen in beeld gebracht. De totale extra kosten als gevolg van deze extra KRW-maatregelen worden geraamd op € 1,1 miljard voor de periode tot 2027. De totale kosten van het geprogrammeerde KRW-maatregelpakket in Rijn-West tot 2027 bedraagt daarmee circa € 1,9 miljard (1,1 extra maatregelen + 0,8 autonoom beleid).

Wat betekent dit voor de stijging van de kosten?

De maatregelen worden gefaseerd in de tijd uitgevoerd. Dit betekent dat de totale extra investering van 1,1 miljard, in de periode tot 2027, gespreid plaatsvindt. Als gevolg van de Kaderrichtlijn Water stijgen de jaarlijkse kosten voor alle overheden:

- voor gemeenten bedraagt de stijging van de kosten door de invoering van de Kaderrichtlijn Water slechts 0,05% per jaar;
- voor waterschappen betekent het een jaarlijkse stijging van de kosten met 0,3%;
- voor provincies stijgen de gemiddelde jaarlijkse kosten met 4,4 %;
- voor Rijkswaterstaat geldt net als voor de waterschappen en gemeenten dat de jaarlijkse kostenstijging beperkt is.

Het betreft hier de kosten en lastenstijging als direct gevolg van de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water. De gemiddelde kostenstijgingen per instantie zijn berekend exclusief de reeds begrootte KRW-investeringen en exclusief alle voorgenomen niet KRW-investeringen.

W. Groeneweg

Gemeente Woerden

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW.

Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Opvallend vond ik toch het zicht op de belangen van de verschillende overheden zowel nationaal als internationaal. Zo gaat het niet alleen om vervuiling van water dat stroomafwaarts komt maar ook de mogelijkheden voor vissen die stroomopwaarts willen. Dan blijkt juist in Nederland de belemmering voor vissen nog groot. Ieder vanuit de eigen invalshoek blijkt toch gemeenschappelijke belangen te hebben.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

We moeten ons niet alleen richten op de zichtbare veranderingen. De verbetering van de kwaliteit van het water hangt mede samen met de kwaliteit van de besluiten over de te nemen maatregelen. Snelle winst is nodig voor het draagvlak maar continuïteit vraagt ook diepteinvesteringen waaraan de resultaten pas zichtbaar zullen worden na een langere periode.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

De aandacht voor water is het niveau van de glimlach ontstegen. Algemeen is eenieder bewust geworden van de aandacht die schoon water verdient. Ik ben ervan overtuigd dat onze bestuurlijke krachttoer voor de KRW door generaties na ons als een mijlpaal in de geschiedenis gezien zal worden.

9.1 Inleiding

Sinds de invoering van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater hebben de waterkwaliteitsbeheerders (Waterschappen en Rijkswaterstaat) beleid ontwikkeld en forse maatregelen genomen. In eerste instantie bestond dit in hoofdzaak uit het zuiveren van afvalwater, vergunningverlening en handhaven van milieuwetgeving. Ook gemeenten hebben, en gaan weer, aanzienlijk investeren in het verbeteren van rioleringssystemen. Het effect van al deze maatregelen is groot. Aanzienlijke reducties van de zuurstofbelasting en nutriëntenconcentraties zijn inmiddels bereikt. De afgelopen decennia hebben waterschappen het beleid aangevuld met inrichtingsmaatregelen en het stimuleren van bron-gerichte maatregelen.

Provincies zijn actief als grondwaterbeheerder. In grondwaterbeschermingsgebieden gelden regels ten aanzien van activiteiten die de drinkwaterkwaliteit kunnen beïnvloeden. Voor grootschalige grondwaterverontreinigingen is steeds meer aandacht voor het gebiedsgericht aanpakken van de problemen. Verzilting van grondwater heeft al jaren de aandacht, met name gerelateerd aan de gebruiksfuncties aan maaiveld.

Zoals blijkt uit hoofdstuk 8 zijn de KRW-maatregelen in feite het continueren en vooral intensiveren van het bestaande waterkwaliteitsbeleid. De kosten die worden gemaakt om de doelen te halen zijn niet alleen de kosten van de maatregelen die in de voorgaande hoofdstukken zijn samengevat. Het betreft ook de kosten van de maatregelen die al in het huidige beleid worden genomen.

Deze paragraaf geeft een overzicht van die kosten. Hierbij wordt aangegeven wat de huidige kosten zijn en wat de kosten zijn van het pakket van maatregelen dat als gevolg van de Kaderrichtlijn Water aanvullend wordt gemaakt.

9.2 Onderscheid in soorten kosten

De huidige kosten en toekomstige kosten voor het waterkwaliteitsbeheer kunnen in hoofdlijnen in drie groepen worden verdeeld, zie onderstaand figuur 9.1:

Figuur 9.1 Kostenopbouw verbetering waterkwaliteit

1. **Bestaande kosten ('stand-still')**: kosten voor het zuiveringsbeheer, vergunningverlening, handhaving en toezicht, basisinspanning riolering;
2. **Autonome waterkwaliteitsmaatregelen**: beleid dat is ontwikkeld om actief de waterkwaliteit te verbeteren door onder andere inrichtingsmaatregelen en stimuleringsmaatregelen. Op dit moment zijn in de maatregelenpakketten voor de Kaderrichtlijn Water autonome maatregelen opgenomen die al zijn opgenomen in de begrotingen (en zijn verwerkt in de tarieven);
3. **Aanvullende extra maatregelen als gevolg van de Kaderrichtlijn Water**.

9.3 Bestaande kosten: 'stand-still' maatregelen

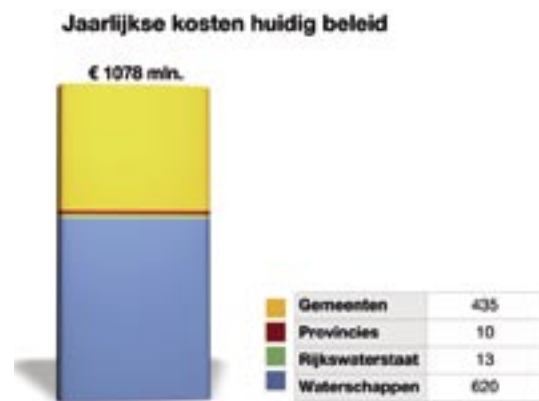
Op dit moment nemen gemeenten, waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat al maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. Vooral na het van kracht worden van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater in 1973 is veel geld geïnvesteerd in zuiveringsinstallaties en het terugdringen van lozingen.

Als gevolg van aanscherping van normen zijn de installaties voortdurend aangepast. De meest recente verbeteringsgrond betreft het voldoen aan de richtlijn voor stedelijk afvalwater. Ook gemeenten hebben in de afgelopen decennia veel geïnvesteerd in het rioleringsstelsel. Op dit moment lopen nog programma's om de rioleringsstelsels te laten voldoen aan de basisinspanning; het terugbrengen van de (vuile) overstort vanuit de riolering op het oppervlaktewater. De provincies investeren voornamelijk in programma's voor verdrogingsbestrijding en bodemsaneringen. Met de geschetste maatregelen zijn aanzienlijke kosten gemoeid.

- In 2007 gaven de waterschappen in Rijn-West € 620 miljoen uit ten gunste van waterkwaliteit, waarvan € 442 miljoen voor het inrichten, beheren en onderhouden van afvalzuiveringsinstallaties. Hierin zijn overigens niet meegenomen de vervangingsinvesteringen of capaciteitsuitbreidingen van afval-zuiveringsinstallaties wegens toenemend aanbod.
- De gemeenten in Rijn-West gaven in 2005 gezamenlijk € 435 miljoen per jaar uit aan onderhoud en aanleggen van riolering.
- De totale kosten voor het huidige beheer van de grondwaterkwaliteit en -kwantiteit door de provincies in Rijn-West wordt ingeschat op circa 10 miljoen euro per jaar.⁷ Het betreft de besteding van kosten uit de grondwaterheffing ten behoeve van het meetnet grondwaterkwantiteit, vergunningverlening en handhaving, de aanpak van verdroging en apparaatskosten. Het betreft tevens de kosten voor bodemonderzoek en de aanpak van bodemsaneringen.

In tabel 9.1 is een overzicht gegeven van de huidige kosten per jaar voor het totale waterkwaliteitsbeheer.

Figuur 9.2 Huidige kosten waterkwaliteitsbeheer ('stand still')

- De cijfers uit figuur 9.2 zijn ontleend aan:
- de begrotingsvergelijking 2007 van de vereniging van directeuren van waterschappen;
 - CBS voor de kosten van gemeenten;
 - opgave van Rijkswaterstaat;
 - opgave van provincies, Blueconomy, 2008, Inschattingen kosten Grondwater provincies Rijn-West. Definitief rapport in opdracht van provincies Rijn-West.

Tabel 9.1 Totale kosten van het huidige waterkwaliteitsbeheer voor Rijn-West in 2005/ 2007 (in mln/jaar) (waterkwaliteitsbeheer 2007 / Grondwaterbeheer 2007/ Rioleringsbeheer 2005)

Gemeenten	435 mln
Waterschappen	620 mln
Provincies	10 mln
Rijkswaterstaat	13 mln - voor Rijkswaterstaat is niet te bepalen welk deel van de totale investeringen betrekking hebben op de waterkwaliteit. Hier is alleen het bedrag opgenomen van herinrichtingsprojecten die specifiek gericht zijn op waterkwaliteit
Totaal	1.078 mln

⁷ In dit bedrag zijn niet de investeringen tbv de aanpak van verdroging via het Investeringsbudget Landelijk gebied (ILG) opgenomen. Deze kosten zijn wel reeds geprogrammeerd in de Provinciale Meerjaren Programma's en zijn opgenomen als reeds begrootte KRW kosten.

9.4 Kosten autonome waterkwaliteitsmaatregelen die al zijn opgenomen in de begroting

De vereisten van de Kaderrichtlijn Water zijn niet nieuw. In Nederland wordt al jaren op basis van doelstellingen in diverse beleidsnota's uitvoering gegeven aan een actief waterkwaliteitsbeheer. Op dit moment worden al maatregelen genomen die bijdragen aan de KRW-doelen en die al zijn opge-

nomen in de begrotingen. Het betreft maatregelen van waterschappen met betrekking tot inrichtingsmaatregelen en stimulering van bronmaatregelen. Gemeenten nemen in het kader van het riole-ringbeleid en waterplannen maatregelen. En de provincies hebben al een beleid om verdroging te tegen te gaan.

In het maatregelenpakket dat in hoofdstuk 8 is samengevat is een deel al begroot. In onderstaande tabel is dat aangegeven.

Tabel 9.2 Overzicht kosten maatregelen al begroot (mln euro)

	<i>Opp.water regionaal</i>	<i>Rijkswateren</i>	<i>Provincie</i>	<i>Totaal</i>
Beheermaatregelen	€ 339	€ 41	-	€ 380
Bronmaatregelen	€ 0,1	-	-	€ 0,1
Immissiemaatregelen	€ 199	-	-	€ 199
Inrichtingsmaatregelen	€ 115	€ 0,4	-	€ 116
Ruimtelijke maatregelen	€ 51	-	-	€ 51
Generieke maatregelen	-	-	-	-
Overige maatregelen	€ 1	-	€ 40	€ 41
Totaal	€ 704	€ 42	€ 40	€ 786

Kosten voor kwantitatief waterbeheer (o.a. maatregelen WB21)

De waterschappen hebben naast het KRW-maatregelenpakket ook een omvangrijk programma voor WB21-maatregelen. Dit betreft het aanpassen van het waterhuishoudkundig systeem zodat het voldoet aan de normen voor wateroverlast, zoals vastgelegd in het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW). Het betreft omvangrijke programma's waarbij meer berging wordt aangelegd, de doorstroming wordt vergroot en gemaalcapaciteit wordt uitgebreid. Deze waterhuishoudkundige ingrepen kunnen, vooral als deze worden aangevuld met waterkwaliteitsmaatregelen, een bijdrage leveren aan de KRW-doelen. Het is niet altijd mogelijk om de WB21-maatregelen direct te koppelen aan specifieke waterlichamen. Alleen de WB21-maatregelen met een effect op de ecologie van een waterlichaam zijn meegenomen in de analyse en zijn daarmee onderdeel van het KRW-maatregelenpakket, zie ook de conclusies in paragraaf 8.1.

In 2007 hebben de waterschappen in Rijn-West in totaal voor het waterkwantiteitsbeheer 263 miljoen uitgegeven (bron: Begrotingsvergelijking 2007, ver. dir. van waterschappen). Dit betreft het gehele kwantiteitsbeheer inclusief de programma's voor WB21-maatregelen.

T. Ruijgh- van der Ploeg

Hoogheemraadschap van Delfland

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW. Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Het eerste zichtbare resultaat van de KRW is de intensieve samenwerking tussen de overheden op het dossier waterkwaliteit. Dat is het eerste succes van de stroomgebiedsbenadering.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

In 2015 is de snoekpopulatie toegenomen, de zwemwaterkwaliteit in orde, en zie je veel natuurbouw langs de boezemkanalen van Delfland.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Continuering van de samenwerking is belangrijk in de komende jaren - we zijn immers pas in 2027 klaar. Die samenwerking moet opnieuw vorm gegeven worden, m.n. door kennisuitwisseling ten aanzien van uitvoering en onderzoek.

9.5 Samenvatting kosten van de KRW-maatregelen

De totale kosten van de maatregelen om de doelen uiterlijk in 2027 te realiseren zijn in tabel 9.3 en 9.4 weergegeven. Hierin zijn ook opgenomen de autonome kosten die al zijn begroot, zie vorige paragraaf.

De kosten die hierin staan vermeld zijn de som van investeringen en kosten voor grondverwerving en jaarlijkse kosten voor onderhoud en beheer. Deze laatste kosten zijn gekapitaliseerd voor een periode van 25 jaar met een rentevoet van 4%. De achtergronden bij de presentatie van de investeringen in de Adviesnota staan toegelicht in **bijlage 11**.

Tabel 9.3 Samenvatting kosten KRW-maatregelen (mln euro)

	Begroot 2007 - 2015	Aanullend 2007 - 2015	Aanullend 2016 - 2027	Totaal
OPPERVLAKTEWATER REGIONAAL				
Beheermaatregelen	€ 339	€ 130	€ 58	€ 527
Bronmaatregelen	€ 0,1	€ 2	€ 1	€ 3
Immissiemaatregelen	€ 199	€ 22	€ 10	€ 230
Inrichtingsmaatregelen	€ 115	€ 276	€ 180	€ 571
Ruimtelijke maatregelen	€ 51	€ 118	-	€ 168
Generieke maatregelen	-	-	-	-
Overige maatregelen	€ 1	€ 24	€ 4	€ 29
Totaal	€ 704	€ 571	€ 254	€ 1.529
RIJKSWATEREN				
Beheermaatregelen	€ 41	€ 55	-	€ 96
Bronmaatregelen	-	-	-	-
Immissiemaatregelen	-	€ 8	-	€ 8
Inrichtingsmaatregelen	€ 0,4	€ 85	€ 95	€ 180
Ruimtelijke maatregelen	-	-	-	-
Generieke maatregelen	-	-	-	-
Overige maatregelen	-	€ 0,6	-	€ 0,6
Totaal	€ 42	€ 149	€ 95	€ 285
GRONDWATER				
Beheermaatregelen	-	-	-	-
Bronmaatregelen	-	€ 3	-	€ 3
Immissiemaatregelen	-	-	-	-
Inrichtingsmaatregelen	-	-	-	-
Ruimtelijke maatregelen	-	-	-	-
Generieke maatregelen	-	-	-	-
Overige maatregelen	€ 40	€ 23	€ 47	€ 110,0
Totaal	€ 40	€ 26	€ 47	€ 113
Totaal	€ 786	€ 746	€ 395	€ 1.929

*) De indeling in categorieën komt overeen met de landelijke indeling. Voor grondwater is deze indeling niet geschikt. In tabel 8.5 zijn de kosten voor grondwater nader gespecificeerd.

Tabel 9.4 Kosten maatregelen per beheergebied uitgesplitst naar periode (mln euro)

Attentie: hierin is niet aangegeven hoe de kosten over de waterbeheerders zijn verdeeld

<i>Waterlichamen oppervlaktewater en grondwater in de gebieden:</i>	<i>Begroot 2007 - 2015</i>	<i>Aanvullend 2007 - 2015</i>	<i>Aanvullend 2016 - 2027</i>	<i>Totaal</i>
Hollands Noorderkwartier	€ 2,4	€ 64,0	€ 54,4	€ 121
Amstel, Gooi en Vecht	€ 115,2	€ 49,8	€ 75,3	€ 240
De Stichtse Rijnlanden	€ 46,2	€ 14,3	€ 14,2	€ 75
Rijnland	€ 250,0	€ 111,7	€ 43,8	€ 406
Schieland	€ 18,5	€ 23,3	€ 6,2	€ 48
Delfland	€ 116,9	€ 69,0	-	€ 186
Hollandse Delta	€ 77,8	€ 227,6	€ 17,3	€ 323
Rivierenland	€ 77,4	€ 12,1	€ 42,4	€ 132
Grondwater Zuid-Holland	€ 6,7	€ 7,9	€ 9,8	€ 24
Grondwater Noord-Holland	€ 31,3	€ 5,0	€ 18,6	€ 55
Grondwater Utrecht	€ 2,1	€ 11,6	€ 18,3	€ 32
Grondwater Gelderland	-	€ 2,1	-	€ 2
Grondwater Noord-Brabant	-	-	-	-
RWS Noord-Holland	€ 18,2	€ 10,8	-	€ 29
RWS Noordzee	-	-	-	-
RWS Oost-Nederland	-	€ 72,1	€ 83,5	€ 156
RWS Utrecht	-	€ 1,1	€ 3,3	€ 4
RWS Zuid-Holland	€ 23,7	€ 63,9	€ 8,2	€ 96
Totaal	€ 786	€ 747	€ 395	€ 1.929

De kosten die zijn geraamd voor de verschillende beheergebieden verschillen in omvang. Dit komt in de eerste plaats omdat de maatregelenpakketten maatwerk zijn voor de specifieke waterlichamen. In de gebiedsprocessen zijn verschillende afwegingen gemaakt en aard en omvang van de problematiek zijn verschillend. In **bijlage 11** zijn de verschillen in kosten tussen de partners nader verklaard.

In figuur 9.3 zijn de kosten voor de maatregelen per beheergebied uitgesplitst naar periode gevisualiseerd (zie ook tabel 9.4).

Continueren huidig beleid gericht op beheer en herinrichting (zie figuur 9.4)

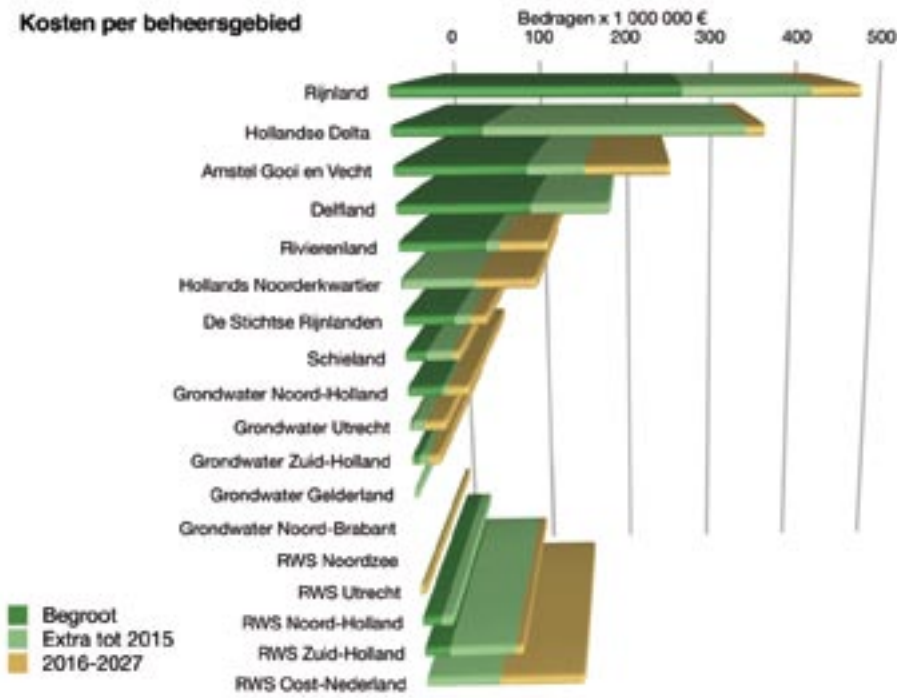
Uit het overzicht van de kosten van maatregelen blijkt, zoals ook al in hoofdstuk 8 naar voren is gekomen, dat in de gebiedsprocessen vooral is gekozen voor het inzetten van beheermaatregelen

(groen in het figuur) en inrichtingsmaatregelen (oranje in het figuur). De uitwerking van de Kaderrichtlijn Water trekt deze lijn door.

Aanpassen zuiveren voor een belangrijk deel opgenomen in autonoom beleid

Waterbeheerders hebben de afgelopen jaren ook de zuiveringen aangepast aan de landelijk afspraken. In het kostenoverzicht vallen deze kosten onder de immissiemaatregelen. Dit komt ook in het kostenoverzicht naar voren. De kosten van zuiveringsinstallaties aanpassen zijn voor een belangrijk deel al begroot en vallen onder autonoom beleid. In een aantal situaties zijn voor de periode 2007–2015 aanvullende maatregelen gepland.

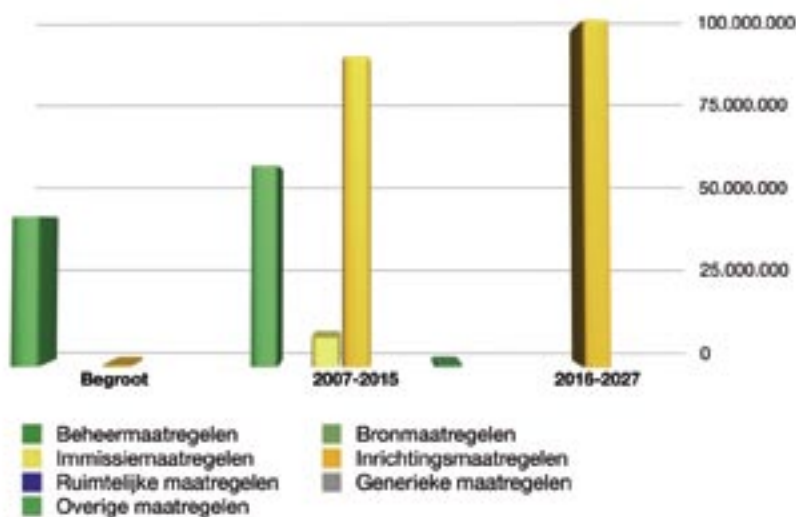
Figuur 9.3 Kosten maatregelen per beheergebied uitgesplitst naar periode (mln euro)

Figuur 9.4 Kosten maatregelen regionaal oppervlaktewater

Figuur 9.5 Kosten maatregelen rijkswateren

Ruimtelijke maatregelen worden niet breed ingezet

In de gebiedsprocessen is uitgegaan van de bestaande functies. Er zijn daarom, met uitzondering van een aantal specifieke projecten, beperkt maatregelen opgenomen met betrekking tot het aanpassen van functies.

In het maatregelpakket is door een aantal waterschappen wel het veranderen van het landbouwkundig gebruik opgenomen, maar is hiervoor geen budget opgenomen.

In het overzicht komen wel kosten naar voren, zie de blauwe kolom. Dit zijn vooral de kosten voor grondverwerving voor het project dat Waterschap Hollandse Delta in samenwerking met de provincie uitvoert. Dit wordt gefinancierd uit de compensatie van de Tweede Maasvlakte.

Bij de planvoorbereiding voor het tweede Stroomgebiedbeheerplan kan een bredere inzet van ruimtelijke maatregelen vorm krijgen.

Inzet rijkswateren gericht op beheer- en inrichtingsmaatregelen (zie figuur 9.5)

In hoofdstuk 8 zijn de maatregelen voor rijkswateren beschreven. Uit het kostenoverzicht blijkt dat de kosten met name betrekking hebben op beheer- en inrichtingsmaatregelen, baggeren en vismigratie.

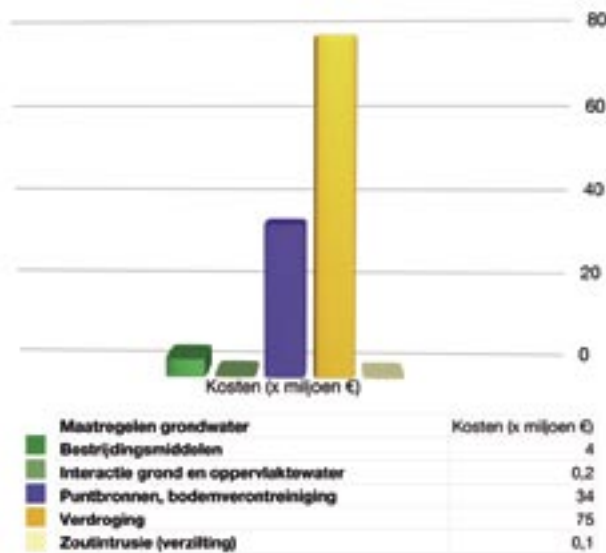
Kosten maatregelen grondwater (zie figuur 9.6)

De kosten voor grondwater bestaan met name uit de kosten voor de maatregelen voor de Natura 2000-gebieden en de aanpak van bodemverontreinigingen (puntbronnen) rond de drinkwaterwinningen.

In het kader van ILG zijn voor de meeste grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden maatregelen geraamd. Voor zover dit maatregelen zijn waarvoor grondverwerving nodig is of andere ingrepen die maatschappelijk gezien waarschijnlijk niet snel uitvoerbaar zijn, zijn deze voor het SGBP opgevoerd voor de periode na 2015. De anti-verdrogingsmaatregelen voor de Natura 2000-gebieden waarover al wel consensus is en waarvoor budgetten zijn gereserveerd, zijn kosten als 'begroot' opgenomen in de maatregelenlijsten van grondwater, en zijn in de eerste planperiode opgenomen. De kosten betreffen 'gereserveerd budget' dat nog moet worden toegewezen. De kosten voor de maatregelen zijn daarom indicatief. Kosten voor grondverwerving zijn zowel voor als na 2015 niet meegenomen in de kostenraming.

Voor de kostenberekening voor onderzoek en sanering van risicolocaties in drinkwaterwinningen zijn zo veel mogelijk de kentallen en doorstroompercentages uit het landelijk kostenmodel toegepast. Er zijn kleine verschillen die bijvoorbeeld

Figuur 9.6 Kosten maatregelen grondwater

ontstaan doordat in zandprovincies de kosten voor sanering hoger worden ingeschat dan in gebieden met een deklaag. Voor onderzoek en sanering van puntbronnen kan nog geen betrouwbare indicatie voor de verdeling van de kosten worden bepaald. De verdeling is afhankelijk van de (juridische) mogelijkheden om kosten bij marktpartijen/terreineigenaren te kunnen leggen en de mogelijkheden om onderzoeken en saneringen mee te kunnen laten lopen bij ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied waar de verontreinigingen zijn gelegen. Daarbij speelt ook nog de onzekerheid welke locaties tot vervolgonderzoek en sanering zullen komen. Hierdoor zullen kosten in sommige winningen lager, en in andere winningen hoger uitvallen. Een juridische beoordeling laat zien dat het voor een (mogelijk) groot deel van de locaties moeilijk zal zijn om de onderzoeksinspanning bij derden neer te leggen.

De maatregelen voor gewasbeschermingsmiddelen en zoutinvasie worden door de diverse betrokken partijen gefinancierd. Het betreft een relatief kleine inspanning ten opzichte van de inspanning voor andere grondwaterthema's, waarbij de inspanning verdeeld is tussen waterschappen, provincies, gemeenten en waterleidingbedrijven. De meerkosten voor terughoudend bestrijdingsmiddelengebruik

door gemeenten zullen in werkelijkheid waarschijnlijk kleiner zijn, enerzijds omdat deze meerkosten nu grof zijn geraamd ten opzichte van traditioneel onkruidbeheer (en niet op de aangescherpte bestrijdingsmiddelenwet) en anderzijds omdat diverse gemeenten op de Heuvelrug zeer terughouden of gifvrij onkruidbeheer voeren.

9.6 Extra kosten aanvullende maatregelen per kostendrager

De extra kosten van de Kaderrichtlijn Water bedragen de totale kosten minus de kosten die al zijn begroot. De totale kosten zijn **1,929 miljard**, zie tabel 9.3 en 9.4. De al begrootte kosten bedragen **786 miljoen**, zie tabel 9.2. Dit betekent dat de extra kosten als gevolg van de Kaderrichtlijn Water voor geheel Rijn-West voor de periode tot 2027 **€1,143 miljoen** zijn.

In de gebiedsprocessen zijn afspraken gemaakt over de kostenverdeling. In figuur 9.7 en tabel 9.5 is aangegeven wie van de partijen primair verantwoordelijk is voor de bekostiging van de aanvul-

G. Doornbos

Hoogheemraadschap van Rijnland

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW. Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

De waterschappen hebben in goede samenwerking hun voortrekkersrol uitstekend vervuld, dat biedt perspectief voor de toekomst.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

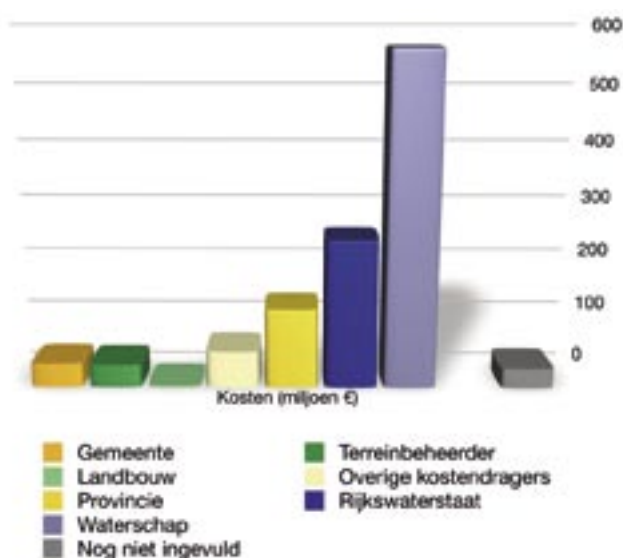
In 2015 zal meer maatwerk op plaatselijk en regionaal niveau leiden tot een betere benutting van de mogelijkheden die er ook in intensief gebruikte gebieden zijn om op diverse plaatsen de waterkwaliteit zichtbaar te verbeteren.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Nu eerst maar eens laten zien dat we net zo goed zijn in de uitvoering als in het maken van plannen.

Figuur 9.7 Kosten aanvullende maatregelen per kostendrager 2007–2027 (mln euro)

lende maatregelen in de periode 2007 - 2027. Dit betekent niet direct dat de betreffende instantie de gehele kosten moet dragen. Deze instantie is wel verantwoordelijk om de bekostiging te realiseren.

De kosten voor de waterschappen worden mogelijk overschat. Ook hier moet voor een aantal maatregelen de verdeling van de kosten over de diverse kostendragers nog nader worden uitonderhandeld. Voor een aantal maatregelen van Rijkswater-

staat moet over de verdeling van de kosten over de diverse belanghebbenden nog nader overleg plaatsvinden.

Voor grondwatersaneringen en verdrogingsmaatregelen ligt een groot deel van de kosten bij het Rijk (via ILG- en ISV-subsidies). Deze zijn in de Rijn-West database ondergebracht onder 'overige kostendragers'. Ook waterleidingbedrijven vallen hieronder.

Tabel 9.5 Kosten aanvullende maatregelen per kostendrager 2009–2027 (mln euro)

<i>Verantwoordelijk voor bekostiging</i>	
Waterschap	€ 568
Rijkswaterstaat	€ 257
Gemeente	€ 41
Provincie	€ 138
Landbouw	€ 3
Terreinbeheerder	€ 39
Overige kostendragers	€ 63
Nog niet ingevuld	€ 34
Totaal	€ 1.143

9.7 Gemiddelde stijging jaarlijkse kosten als gevolg van de KRW

Voor de berekening van de gemiddelde stijging van de jaarlijkse kosten als gevolg van de KRW wordt gerekend met de kosten van de aanvullende KRW-maatregelen tot 2027. Er wordt vanuit gegaan dat de reeds begrootte maatregelen al in de huidige tarieven zijn verwerkt. In de berekening van de gemiddelde stijging van de jaarlijkse kosten is uitgegaan van de bekostiging per kostendrager, zoals is aangegeven in figuur 9.7.

In tabel 9.6 en figuur 9.8 is de kostenontwikkeling voor het deelstroomgebied Rijn-West uitgezet.

- Voor gemeenten is de stijging van de kosten door de invoering van de Kaderrichtlijn Water 0,05% per jaar. Dit is een gemiddelde voor alle gemeenten. De kosten kunnen per gemeente verschillen. Er kan worden geconcludeerd dat er bovenop de stijgende trend van de rioolheffing (door oplopende vervangingskosten van rioleringen
- en aanvullende milieu-eisen) een zeer beperkte opwaartse impuls vanuit de KRW komt.
- Voor waterschappen stijgen de gemiddelde jaarlijkse kosten van 620 miljoen in 2007 naar 644 miljoen in 2015 en 656 miljoen in 2027. Dit is in 2027 een toename van 6%. De jaarlijkse kosten zullen dus gemiddeld in de periode 2006–2027 stijgen met 0,3% (20 jaar achtereenvolgend). Hierbij is gerekend met een rentevoet van 4% en 25 jaar afschrijving.
- Voor provincies zijn de jaarlijkse kosten voor provinciaal beleid als gevolg van de Kaderrichtlijn Water in Rijn-West over 20 jaar gestegen van circa € 10 miljoen naar € 19 miljoen. Dit is een gemiddelde jaarlijkse stijging van 4,4 %.
- De kosten van het maatregelenpakket voor Rijkswaterstaat in het deelstroomgebied Rijn-West is in beeld gebracht en bedragen circa €257 miljoen aanvullende maatregelen. Voor Rijkswaterstaat geldt net als voor de waterschappen en gemeenten dat de jaarlijkse kostenstijging beperkt is.

Tabel 9.6 Toename van de gemiddelde jaarlijkse kosten voor waterkwaliteitsbeheer tot 2015 en tot 2027 als gevolg van de KRW

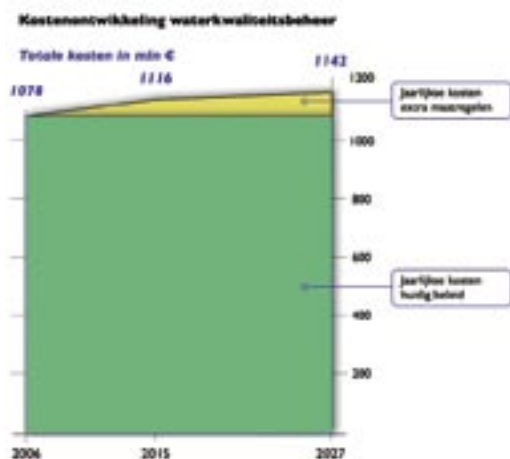
JAARLIJKSE KOSTEN IN 2015 VOOR INVESTERING, GRONDVERWERVING EN BEHEER & ONDERHOUD					
	2007	2015	Toename -€-	Toename -%-	Gemiddeld per jaar over 8 jaar
Gemeenten	435	436	€ 1	0,3 %	0,02 %
Waterschappen	620	644	€ 24	4 %	0,5 %
Provincies	10	12	€ 2	22 %	2,8 %
Rijkswaterstaat	13	23	€ 10	81 %	10 %
Totaal voor Rijn-West	1.078	1.116	€ 38	4,0 %	0,5 %

JAARLIJKSE KOSTEN IN 2027 VOOR INVESTERING, GRONDVERWERVING EN BEHEER & ONDERHOUD					
	2007	2027	Toename -€-	Toename -%-	Gemiddeld per jaar over 20 jaar
Gemeenten	435	438	€ 3	1 %	0,05 %
Waterschappen	620	656	€ 36	6 %	0,3 %
Provincies	10	19	€ 9	88 %	4,4 %
Rijkswaterstaat	13	29	€ 16	127 %	7,5 %
Totaal voor Rijn-West	1.078	1.142	€ 64	6,0 %	0,3 %

*) Voor Rijkswaterstaat is niet te bepalen welk deel van de totale investeringen betrekking hebben op de waterkwaliteit. Zie tabel 9.1. Hierdoor is ook de toename van de jaarlijkse kosten moeilijk vast te stellen. Als wordt uitgegaan van de kosten van de KRW maatregelen per jaar over de periode 2009-2015 is voor Rijkswaterstaat in Rijn-West de jaarlijkse kostenstijging beperkt.

Het betreft hier de kosten en lastenstijging als direct gevolg van de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water. De geraamde kosten en gemiddelde kostenstijgingen per instantie zijn berekend exclusief de reeds begrootte KRW-investeringen en exclusief alle voorgenomen niet KRW-investeringen.

Figuur 9.8 Kostenontwikkeling verbetering waterkwaliteit als gevolg van de KRW

9.8 Kosten voor zwemwateren

Het kader voor de zwemwatermaatregelen is de EU Zwemwaterrichtlijn. Deze richtlijn voorziet in het opstellen van zwemwaterprofielen en op basis daarvan maken de waterschappen, provincie, recreatieschappen en particulieren afspraken over te nemen maatregelen.

In het kader van de uitwerking van de KRW hebben de waterbeheerders, deels parallel, uitwerking gegeven aan de zwemwaterprofielen. In tabel 9.7 staan de kosten vermeld voorzover deze apart zijn onderscheiden voor de zwemwateren.

9.9 Kosten voor waterparels

In tabel 9.8 staan de kosten vermeld die apart zijn onderscheiden voor de waterparels.

9.10 Verwachte baten

Het uitvoeren van de maatregelen leidt tot een aanzienlijke verbetering van de waterkwaliteit. Zoals in voorgaande hoofdstukken al is aangegeven krijgt het waterkwaliteitsbeleid een nieuwe impuls. Een groot voordeel van de voorgenomen maatregelen is dat de verbetering vooral zichtbaar wordt. Door

Tabel 9.7 Kosten voor zwemwateren

Beheergebied	Zwemwaterprofiel opgesteld	Geraamde kosten
Hollands Noorderkwartier	Ja	Nog niet geraamd
Rijnland	Nog niet	Nog niet geraamd
Schieland en de Krimpenerwaard	Nog niet	Nog niet geraamd
Hollandse Delta	Ja	0,3 mln opgenomen in KRW-pakket
Stichtse Rijnlanden	Ja	Nog niet geraamd
Delfland	Ja	circa 0,4 mln voor onderzoek - Uit dit onderzoek kan blijken, besluitvorming na 2009, dat circa 5,8 mln nodig is.
Rivierenland	Ja	0,3 mln
Amstel, Gooi en Vecht	Nog niet	Nog niet geraamd
Rijkswaterstaat	Nog niet	Nog niet geraamd

B. Verkerk

Gemeente Delft

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW.

Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

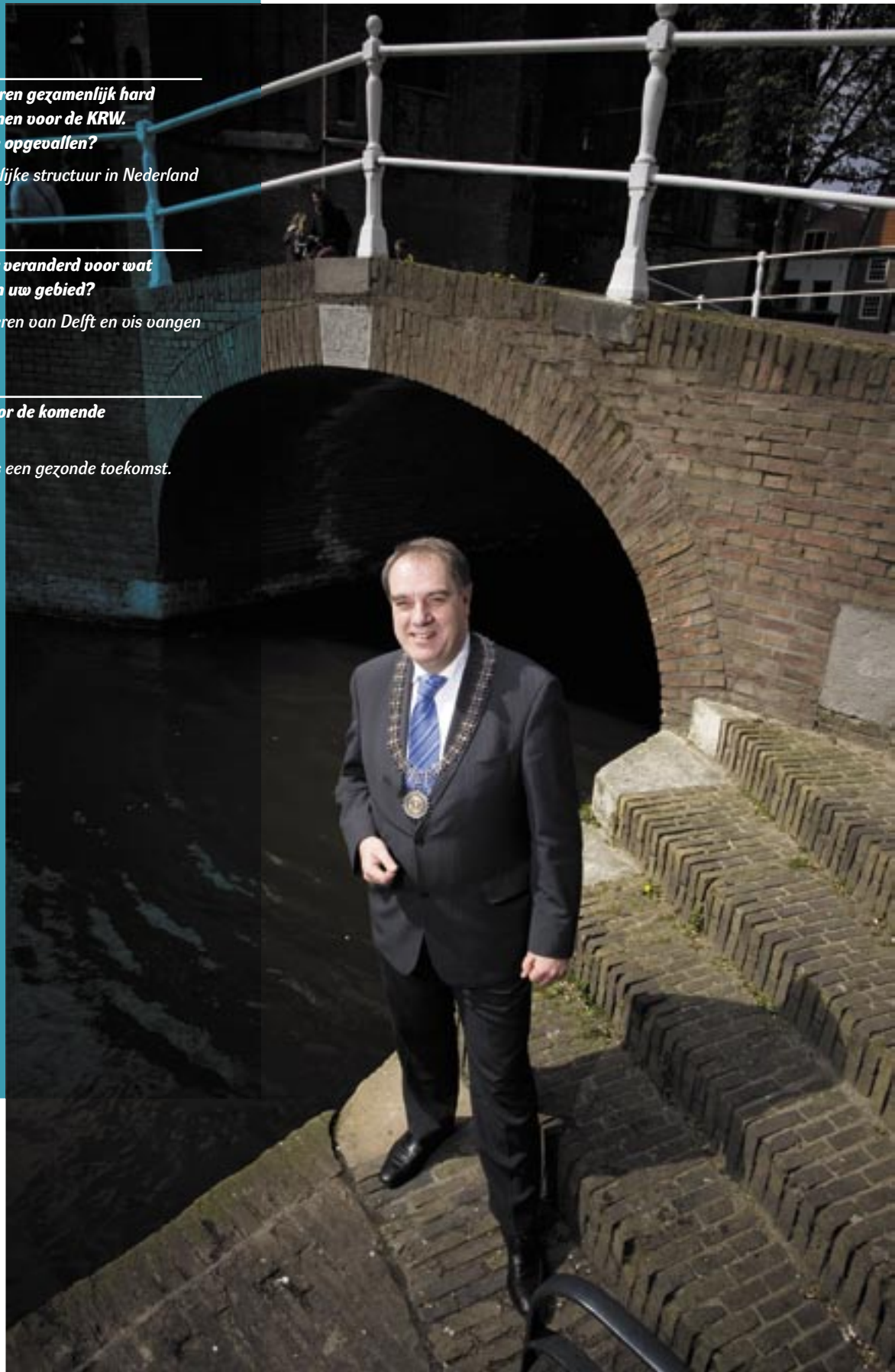
Hoe ingewikkeld de bestuurlijke structuur in Nederland is.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Zwemmen in de buitenwateren van Delft en vis vangen bij mij voor de deur.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Nu investeren is voor straks een gezonde toekomst.

Tabel 9.8 De kosten van maatregelen voor waterparels en overige wateren

<i>Beheergebied</i>	<i>Realisatie</i>	<i>Grondverwerving</i>	<i>Onderhoud en beheer</i>
Hollands Noorderkwartier	Kosten zijn opgenomen in KRW-pakket		
Rijnland	16 mln		0,3 mln
Schieland en de Krimpenerwaard	Kosten zijn opgenomen in KRW-pakket		
Hollandse Delta	0,7 mln (0,3 opgenomen in KRW-pakket)		0,1 mln (0,03 opgenomen in KRW-pakket)
Stichtse Rijnlanden	0,5 mln		
Delfland	0,6 mln	geen	extra kosten nihil
Rivierenland	3 mln		
Amstel, Gooi en Vecht		-	

de grootschalige herinrichting (aanleg van natuurvriendelijke oevers, leefgebieden, verbreding van watergangen) en aanpassen van het beheer krijgen de watergangen een geheel andere uitstraling.

Verbetering van ruimtelijke kwaliteit

De belangrijkste baten van de maatregelen zijn in het algemeen dat de watergangen door een natuurlijker inrichten en ecologische variatie een belangrijk bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit. Voor een deel vertaalt zich dit in een betere leefomgeving en een openbare ruimte die wordt gewaardeerd door de burgers. Maar voor een deel wordt dit ook vertaald in duurdere woningen en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven. Deze baten zijn niet of zeer moeilijk uit te drukken in geld. Dit is sterk afhankelijk van de specifieke situatie en natuurwaarden, en toename van ruimtelijke kwaliteit zijn moeilijk te kwantificeren.

Toename recreatieve mogelijkheden

De herinrichting van watergangen heeft ook een belangrijke waarde voor de recreatieve mogelijkheden. Vooral bij toename van de verstedelijking stijgt de behoefte aan recreatie in een meer natuurlijke omgeving en aan zwemwatermogelijkheden. Door de KRW-maatregelen neemt dit sterk toe.

Afname zuiveringskosten drinkwater

De maatregelen moeten leiden tot een goede chemische toestand in grondwateronttrekkingsgebieden. Verbetering van de grondwaterkwaliteit is een langzaam proces. Maar op termijn zal de grondwaterkwaliteit verbeteren en kunnen naar verwachting de drinkwaterbedrijven met een eenvoudige zuivering een goede drinkwaterkwaliteit verzorgen. Maar vooralsnog is het nog niet zover. Op termijn moet worden bezien op welke wijze de zuivering kan worden aangepast en wat dit voor financiële voordelen heeft.

***Omgaan met
risico's en
onzekerheden***

Voor de uitvoering van de KRW-maatregelen geldt een resultaatplicht. Dit houdt in dat de in het eerste SGBP gerapporteerde maatregelen uiterlijk eind 2015 moeten zijn uitgevoerd. De uitvoering van maatregelen kent in de praktijk echter een aantal afhankelijkheden en onzekerheden. Om verrassingen aan het eind van de planperiode te voorkomen zullen deze risico's – voor zover in te schatten – in het SGBP en/of de onderliggende plannen en besluiten worden vermeld. In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste beschreven. Hierbij hoeft niet altijd sprake te zijn van afstel, maar soms slechts van uitstel, c.q. doorschuiven naar een volgende planperiode. Daarbij is vermeld welke strategie (voorbehoud, randvoorwaarde) kan worden gehanteerd. Op één maatregel kunnen soms meerdere risico's en strategieën van toepassing zijn.

10.1 Synergie: afhankelijkheid van meeliften met andere ontwikkelingen

Ruimtelijke en andere autonome ontwikkelingen kunnen een grote invloed hebben op het uitvoeren van maatregelen. In positieve zin als de maatregelen kunnen meeliften met de ruimtelijke ontwikkeling, en in negatieve zin als de ruimtelijke ontwikkeling leidt tot verslechtering van de waterkwaliteit of het nemen van maatregelen, zoals inrichtingsmaatregelen, teniet doet of belemmert. Het tempo en de dynamiek (verandering van plannen en inzichten) kan van grote invloed zijn op de te bereiken waterkwaliteitsverbetering.

Strategie: voor de inschatting van de effecten in het SGBP wordt uitgegaan van de meest recente inzichten op dat moment. In de voortgangsrapportages wordt aangegeven hoe de ontwikkelingen verlopen, en welke invloed dit heeft op de waterkwaliteitsverbetering.

10.2 Financiële risico's en onzekerheden

Rond de geselecteerde maatregelen bestaan soms grote onzekerheden ten aanzien van de geraamde kosten, de medefinanciering door andere partijen, en eventuele subsidies van EU of Rijk (al dan niet via de provincie). De grootste onzekerheid is raming van de omvang van de kosten. Omdat met de maatregelen nog geen ervaring is opgebouwd en kentallen zijn ontwikkeld, zijn de ramingen nog een voorlopige schatting. Tijdens de planvoorbereiding voor het volgende Stroomgebiedbeheerplan kunnen de kosten beter worden geraamd.

A. Augustijn

Rijkswaterstaat Oost-Nederland

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW.

Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

We hebben inderdaad hard gewerkt, en die periode (toch een fikse aantal jaren) echt nodig gehad. Dit om een goed idee te krijgen van elkaars en van de gezamenlijke problemen en de gezamenlijk opgave. Ook hebben we tijd nodig gehad om te wennen aan elkaars taal en werkwijze, aan elkaars interne afwegingsproces. Processen die niet altijd volledig parallel liepen, waarvoor openheid en begrip nodig was, maar die we wel samen tot een goed einde hebben gebracht.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Nu gaan we het ook waarmaken, en we gaan het resultaat merken en zien. Onze "rijksrivieren" krijgen meer natuurwaarde en worden zichtbaar mooier, bijvoorbeeld door meer natuurlijke oevers. KRW maatregelen en voortzetting van bestaand beleid zowel in Nederland als in het buitenland zullen ook leiden tot een gezondere Noordzee.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

We hebben nog een hele opgave, veel werk te verzetten en we zullen vast ook nog hobbels tegenkomen. Laat ieder zijn deel oppakken en laten we het samen volgen en sturen. Laten we ook goed kijken waar we elkaar kunnen ondersteunen, projecten in samenwerking uitvoeren, of zelfs bij elkaar wegzetten als daar kennis en capaciteit ligt. Ik hoop dat het echt ook een gezamenlijke opgave blijft.

De kosten zijn geraamd op prijspeil 2007, er is dus geen rekening gehouden met loon- en prijsstijgingen. Ook rentestijgingen kunnen van invloed zijn op de kosten en lasten. Het vaststellen van een KRW-maatregel kan geleid tot overwegingen van kosteneffectiviteit en disproportionele kosten (lastenstijgingen) niet inhouden dat die tot elke prijs moet worden uitgevoerd door de resultaat-verantwoordelijke instantie.

Strategie: wissel ervaring uit en stel kentallen op voor kosten van maatregelen.

Leg voorafgaand aan de planperiode zo concreet mogelijke afspraken (of intenties) vast met de betrokken partijen. Vermeld bij de maatregel welke uitgangspunten ten grondslag liggen aan de kostenraming (bijvoorbeeld beschikbaarheid grond, transportafstanden, schone grond, kabels en leidingen), en geef aan wat de financiële randvoorwaarden zijn en welk deel van de financiering nog onzeker is. Maak eventueel in het algemeen een voorbehoud voor onvoorziene (andere) prioriteiten en economische ontwikkelingen, inclusief loon- en prijsstijgingen en lasten.

10.3 Inhoudelijke risico's en onzekerheden

De doelen zijn vastgesteld met veel onzekerheden. De grootste onzekerheid die wordt veroorzaakt betreft de relatie tussen maatregel en het ecologische effect. De maatregelen die zijn opgenomen, leveren een positieve bijdrage aan de waterkwaliteit, maar het is veelal niet goed in te schatten hoe groot dit effect is.

Bij een aantal maatregelen is de onzekerheid in de te verwachten effecten nog te groot. De volgende afwegingen zijn gemaakt:

- als het effect van een maatregel globaal is te ramen, dan is deze opgenomen in het maatregelenpakket;
- is de grootte van het effect niet bepalen, dan zijn pilots opgenomen;
- is het onbekend of de maatregel effect zal hebben, dan is een onderzoek opgenomen.

10.4 Grondverwerving

Voor het uitvoeren van inrichtingsmaatregelen (onder meer natuurvriendelijke oevers) is veelal grond nodig. Waar deze grond in eigendom is van overheden (bijvoorbeeld gemeente, recreatieschap) is het uitgangspunt dat deze de benodigde oppervlakte daarvoor beschikbaar stellen. In andere gevallen moet de grond op vrijwillige basis worden aangekocht of eventueel via onteigening of andere wettelijke instrumenten worden verworven. Grondverwerving is daardoor zowel qua doorlooptijd en kosten als haalbaarheid vaak onzeker. De samenwerkende partijen in Rijn-West spreken de intentie uit hun beschikbare instrumentarium (ont-eigening, verankeren in ruimtelijke planvormen, strategische grondverwerving) maximaal in te zetten om de inrichtingsopgave voor de Kaderrichtlijn Water te realiseren.

Strategie: over de beschikbaarstelling van gronden door andere overheden en terreinbeheerders worden voorafgaand aan de planperiode zo goed mogelijke afspraken gemaakt. De resterende onzekerheden worden als zodanig vermeld bij de maatregelen. Waar mogelijk wordt een ruim gebied bepaald waarbinnen de grond verworven kan worden (eventueel buiten het waterlichaam of voor een cluster van waterlichamen). De grondverwerving van andere eigenaren en rechthebbenden wordt als risico bij de desbetreffende maatregelen vermeld. Zo mogelijk wordt aangegeven welke wettelijke middelen (zo nodig) worden ingezet, en de resultaatplicht wordt gekoppeld aan de inzet van deze middelen. In de voortgangsrapportages wordt aangegeven hoe een en ander verloopt.

10.5 Medewerking of deelname aan regelingen

Voor verschillende maatregelen is de vrijwillige medewerking nodig van andere partijen (overheden, terreinbeheerders of bedrijven). Soms wordt de deelname bevorderd door middel van voorlichting of een stimuleringsregeling. Desondanks kan de mate van medewerking beperkt blijven; de door de Kaderrichtlijn Water vereiste publieke participatie levert hiervoor geen zekerheden of garanties op.

J. de Bondt

Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW. Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Naarmate de plannen concreter werden, werd de discussie gedetailleerder en werd ook duidelijk dat het vooral de waterschappen zijn van wie de realisatie zal afhangen.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Het water is schoner geworden, maar ook een tikje duurder. Maar dat laatste zal vooral afhangen van hoeveel andere partijen willen investeren.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Het uur van de waarheid is aangebroken. We hebben mooie plannen maar nu moeten we fors de handen uit de mouwen steken.

Strategie: over de medewerking van andere overheden en (overheidsgerelateerde) terreinbeheerders worden voorafgaand aan de planperiode zo goed mogelijke afspraken gemaakt. De resterende onzekerheden worden als zodanig vermeld bij de maatregelen. Met betrekking tot de medewerking van bedrijven of burgers wordt de resultaatplicht gekoppeld aan de uitvoering van de voorlichtingsactiviteit of het instellen van de stimuleringsregeling (dus niet aan de verbeteringsmaatregel als zodanig). In de voortgangsrapportages wordt aangegeven hoe het een en ander verloopt, en welke invloed dit heeft op de beoogde waterkwaliteitsverbetering.

10.6 Juridische risico's en onzekerheden

Met name inrichtingsmaatregelen kunnen in Nederland veelal niet zonder meer worden uitgevoerd. De maatregel moet passen in het bestemmingsplan, er zijn vergunningen of toestemming nodig van verschillende instanties (gemeente, waterschap, provincie, nutsbedrijven, etc.), en derden kunnen bezwaar maken tegen alle voorgenomen plannen en besluiten. Maatregelen kunnen daardoor worden vertraagd of onmogelijk gemaakt. Ook kunnen de kosten oplopen door de te stellen randvoorwaarden of schadevergoedingen.

Strategie: vooraf zo goed mogelijk in beeld brengen welke procedures en dergelijke van toepassing zijn en dat afstemmen met de betrokken instanties. Resterende onzekerheden vermelden bij de desbetreffende maatregel.

10.7 Zorg over juridische doorwerking van doelen

Om de risico's op een ongewenste doorwerking te verminderen, zijn in Rijn-West de volgende maatregelen voorgesteld:

- De provincies zijn voornemens om de ecologische doelen (GEP's) in eerste instantie alleen in de waterplannen vast te leggen, en niet in een

verordening. In een later stadium kunnen indien gewenst de doelen voor enkele wateren alsnog ook in de PMV worden vastgelegd.

- De ecologische doelen (GEP's) voor de waterlichamen waar doelbereik in 2027 nog onzeker is, zouden een onderzoeksstatus kunnen krijgen. In 2015 kunnen de doelen dan alsnog worden bijgesteld (verhoogd of verlaagd).
- De provincies zullen in 2008 de haalbaarheid van de doelen bilateraal doorspreken met de waterschappen. Dat kan ertoe leiden dat de GEP's voor enkele kanalen en sloten waar het standaarddoel zo goed als zeker niet haalbaar is, lager gelegd wordt.
- In 2021 zal voor de waterlichamen waar doelbereik in 2027 toch niet mogelijk blijkt te zijn, doelverlaging worden aangevraagd. In de periode 2009–2021 zal voor deze wateren een dossier worden opgebouwd.

10.8 Kanttekeningen bij gebruik van een centrale Rijn-West database

Ter onderbouwing van de gepresenteerde conclusies over doelen, maatregelen en kosten is een Rijn-West datamodel opgezet. In dit model zijn alle maatregelen gekoppeld aan (grond)waterlichamen opgenomen conform het landelijk afgesproken doelen- en maatregelenformat. Het datamodel is de basis van de gegevensaanlevering vanuit Rijn-West voor het Stroomgebiedbeheerplan Rijn-Delta.

Voor sommige gegevens die zijn verwerkt in de Rijn-West database zijn koppelingen aangegeven tussen de maatregelen voor waterlichamen en Natura 2000-gebieden. Hierbij mag niet zonder meer worden geïnterpreteerd dat de genoemde maatregelen voor 100% bijdragen aan de Natura 2000-doelen.

Voor waterschap Rivierenland geldt dat de omvang (m, m2, m3, ha etc.) van de maatregelen vaak zijn toegesneden op de waterlichamen, maar niet altijd. De kosten zijn vaak niet toegesneden op de waterlichamen, maar verdeeld.

***Van water-
kwaliteitsplan
naar uitvoering***

Formulering en opgave aan de EU van het KRW-beleid is één. Goed uitvoeren is twee. We moeten ervoor zorgen dat de uitvoering écht van de grond komt én dat een daaraan gekoppelde beleidsontwikkeling de inzichten uit de praktijk weer in een samenhangend beleid brengt. Dat is de bestuurlijke opgave voor de komende tijd: hoe kunnen we de succesvolle samenwerking van de afgelopen periode daarvoor inzetten?

De bestuurlijke agenda bevat daarmee vier kernpunten:

1. goede afronding besluitvorming KRW;
2. uitvoering in gang;
3. samenhang totale wateragenda en koppeling aan leefbaarheid;
4. aandacht voor afwenteling bovenstrooms én benedenstrooms.

Van beleidsplan naar uitvoering

Formulering en opgave aan de EU van het KRW-beleid is één. Goed uitvoeren is twee. Dat gaat niet vanzelf. Juist in de goede uitvoering van de maatregelenpakketten ligt de uitdaging voor de komende jaren. Vaak gaat het om maatregelen die in combinatie met andere maatregelen uitgevoerd moeten worden; om effectief te zijn of in verband met kostenverlaging. Dan weer is het goed uitvoering van waterkwaliteitsmaatregelen te koppelen aan andere uitvoeringstrajecten, bijvoorbeeld die van stedelijke vernieuwing of landschapsontwikkeling. De aandacht verslapt wanneer de dienstverlening zich weer op nieuwe onderwerpen richt. Het feit dat het naar de EU om resultaatsverplichtingen gaat, is de reden de uitvoering ook bestuurlijk op de agenda te houden. Uitvoering is niet 'bestuurlijk neutraal'; vaak gaat het om keuzes hier wel en daar niets te doen of om locatiekeuzes. Voor het lokale bestuur is dat essentieel.

Synergie bij programmering van uitvoering

Veel aandacht is er bij de Kaderrichtlijn Water geweest voor synergie naar WB21, naar de stedelijke wateropgave en andere beleidstrajecten voor een leefbare woonomgeving. Deze synergie bij de beleidsformulering is belangrijk, maar staat en valt met goede combinaties in de uitvoering. Kansen pakken voor handige combinaties is een kwestie van systematische aandacht bij de programmering van de uitvoering én van het zien en pakken van kansen voor handige combinaties. Bij de uitvoering komen dikwijls pas de échte moeilijkheden naar boven. Dat betekent: maatwerk onder bestuurlijke regie.

Samenwerking ook in uitvoering

De KRW-aanpak is met succes in bestuurlijke samenwerking ontwikkeld. De uitvoering zal deels langs dezelfde lijnen verlopen en daarom is het verstandig gebruik te maken van de bestuurlijke en ambtelijke netwerken, die voor en tijdens het KRW-proces gefunctioneerd hebben. Samenwerking tussen waterschap en gemeenten, maar ook met de provincie en Rijkswaterstaat. Het is goed te bezien van welke netwerken daarbij het best gebruikgemaakt kan worden. Waar in de afgelopen periode een goede samenwerking heeft plaatsgevonden, zal ook met succes van deze goede verhoudingen gebruikgemaakt kunnen worden. 'Samen uit, samen thuis' was het credo in Noorderkwartier, toen de gemeenten besloten het hoogheemraadschap bij de uitvoering te ondersteunen. De meeste maatregelen worden door het waterschap uitgevoerd; door de gezamenlijke ontwikkeling voelen gemeenten die ook als hún plannen. Gaat het om de regionale netwerken, waarin de gebiedsplannen ontwikkeld zijn? Of gaat het ook om het netwerk rond het RBO? Welke rol hebben de overheden daarin en in welke intensiteit en fasering moet er gewerkt worden, zijn vragen die het komende jaar beantwoord moeten worden.

Inbedding in reguliere structuur

Waar het goed is voor de uitvoering in eerste aanleg gebruik te maken van de gegroeide bestuurlijke netwerken, moet er tegelijkertijd toegewerkt worden naar een inbedding van de verantwoordelijkheden in de reguliere bestuurlijke structuur om de bereikte samenhang gezamenlijk te bewaken.

Bestuurlijke agenda 2008 en 2009

De komende twee jaar, tot eind 2009, staan in het teken van de vertaling van de resultaten uit de gebiedsprocessen in de formele waterplannen, de afstemming en coördinatie van de gezamenlijke besluitvorming en het gezamenlijk opstellen van het eerste Stroomgebiedbeheerplan Rijn-Delta (zie tekstblok). Het RBO Rijn-West heeft daarmee ten minste de volgende twee bestuurlijke taken:

1. **Goede afronding van de besluitvorming rond de KRW.** Na de Adviesnota Schoon Water Rijn-West in maart 2008 volgt de besluitvorming over de regionale en nationale waterplannen bij

alle betrokken overheden. Deze plannen zullen uiterlijk op 22 december 2008 ter inzage worden gelegd voor de inspraak. Tot het moment van de definitieve besluitvorming medio 2009 en de inbreng van de wateropgave in het SGBP Rijn, dat in december 2009 naar Brussel gaat, is bestuurlijke afstemming en coördinatie nodig.

2. Het RBO Rijn-West levert gegevens aan het eerste SGBP Rijn. Een belangrijke taak is om deze **gegevensstroom te coördineren en controleren** en vast te stellen dat de informatie (met name betrekking hebbend op doelen en maatregelen) uit Rijn-West op een correcte manier in het SGBP Rijn wordt opgenomen.

Opbouw van het Stroomgebiedbeheerplan

In het Stroomgebiedbeheerplan dienen onder meer per waterlichaam de doelstellingen, inclusief maatlatten en de (samenvatting van) maatregelen opgenomen te worden. Zowel doelstellingen als maatregelen dienen gemotiveerd te worden, vooral indien van uitzonderingsbepalingen gebruikgemaakt wordt, waartoe de KRW onder speciale omstandigheden de mogelijkheid geeft. Gezien het feit dat er een resultaatsverplichting geldt voor de maatregelen, die weer samenhangt met de doelstellingen, is in de Implementatiewet opgenomen dat alle doelstellingen en maatregelen die in de KRW worden opgenomen gelijktijdig ook in een van de formele waterplanfiguren opgenomen dienen te worden. Voor de gemeenten is een raadsbesluit voldoende. Dit heeft tot resultaat dat het Stroomgebiedbeheerplan opgebouwd wordt uit doelen en maatregelen die door de waterbeheerders en andere overheden worden aangeleverd en die ook op een andere plek door het geëigende bestuur worden vastgesteld en vastgelegd in hun eigen planfiguur (waterbeheerplan, provinciaal waterhuishoudingsplan, beheerplan rijkswateren, raadsbesluit en rijksbeleid).

De doelen en maatregelen worden gerapporteerd ten behoeve van het SGBP via landelijke formats (Format Maatregelen, Format Milieudoelstellingen en Format Maatlatten).

Voor de bestuurlijke agenda na 2009 wordt nagegaan of een bespreking in het RBO een meerwaarde kan bieden bij de volgende onderwerpen:

- Intussen zal de **uitvoering in gang** gezet moeten worden. Het met kracht doorzetten van de uitvoering van bestaand beleid, het programmeren van de maatregelen en onderzoek en beleidsontwikkeling gericht op een goede output voor de volgende fase, zijn zaken waar bestuurlijke regie nodig is. Niet alleen om de koers te bepalen, maar ook om het belang van de waterkwaliteit op de maatschappelijke agenda te houden.
- Samenhang met **WB21** en de **stedelijke wateropgave**, met **stedelijke vernieuwing** en **ILG** zijn daarbij aandachtspunten. Zorgen voor bestuurlijke samenhang tussen de verschillende circuits staat daarbij voorop. De extra middelen uit de synergie- en innovatiegelden kunnen daar goed aan bijdragen.
- **Afwenteling** onderzoeken, agenderen en er nationaal- en internationaal afspraken over maken.
- Gebruikmaken van de intensieve samenwerking in het RBO ten behoeve van de **waterveiligheid** en uitwerking van de **EU Hoogwaterrichtlijn**.
- De versnelde aanpak van het uitvoeren van het **Wbb-beleid** (bodemsaneringen) en de aanpak van de **verdrogingsbestrijding**.
- Samenhang bovenstroomse activiteiten en benedenstroomse problematiek, met name bij de verdere uitwerking van de **gebiedsdossiers** voor de winning van **drinkwater** uit oppervlaktewater.
- Ten slotte is er ook de **afvalwaterketen**. De samenhang tussen rioleringszorg en de waterzuivering is evident.

12

***Internationale
afstemming in
Rijn-West***

Vanuit het deelstroomgebied Rijn-West is geen directe afstemming geweest met bovenstroomse lidstaten. De internationale afstemming tussen Nederland en de bovenstroomse lidstaten wordt gevoerd door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Er heeft wel grensoverschrijdende regionale afstemming plaatsgevonden. Het Waterschap Rivierenland, Provincie Gelderland en Bezirksregierung Düsseldorf hebben in 2007 in een aantal overleggen de basis gelegd voor de afstemming op het niveau van waterlichamen en maatregelen in het Nederlands en Duits gedeelte van het Rijn-West stroomgebied. In dit hoofdstuk wordt deze samenwerking samengevat.

12.1 Internationale afstemming

De Adviesnota is een samenvatting van de regionale bijdrage van Rijn-West aan het (inter)nationale Stroomgebiedbeheerplan Rijn-Delta. Op haar beurt maakt een samenvatting van Rijn-Delta weer deel uit van de internationale rapportage over het stroomgebied van de Rijn (de zogenaamde A-rapportage). Dit wordt gecoördineerd door de Internationale Rijncommissie (IRC). Volgens daar gemaakte afspraken treedt Nederland op als coördinator ('Federführer') voor de rapportage Rijndelta.

In 2008 vindt in de internationale stroomgebieden de discussie plaats over de overkoepelende, internationale delen van de stroomgebiedbeheerplannen. Eind 2008 moeten die – net als de nationale delen – in concept klaar zijn. Die overkoepelende plannen bevatten de onderwerpen en maatregelen die op niveau van het internationale stroomgebied spelen. Eventuele eisen die Nederland bij de bovenstroomse partijen wil neerleggen, moeten worden opgenomen in de Delen A van de Rijn. Aan het begin van de internationale onderhandelingen in 2008 is het nuttig om de wensen van Nederland richting bovenstroomse partijen opnieuw op een rij te zetten en te onderbouwen. Kortweg gaat het daarbij om de vraag: wat wil Nederland waarom van het buitenland?

Inzet Rijn-West:

1. Watervereeniging en vervuiling trekken zich niets aan van bestuurlijke grenzen. Aanpak van ecologie, (grond)waterkwaliteit en (grond)waterkwantiteit slaagt alleen door samenwerking in het (inter)nationale stroomgebied.

J. Kuijpers

Rijkswaterstaat Zuid-Holland

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW. Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Het heeft nogal wat moeite gekost om de aanpak van de verschillende waterbeheerders op elkaar af te stemmen. De winst is natuurlijk dat het gesprek wel op gang is gekomen.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Voor de chemische waterkwaliteit van de grote rivieren zijn en blijven we toch vooral afhankelijk van het buitenland. In ecologisch opzicht kan er wel veel verbeterd worden. In 2015 is de estuariene dynamiek weer een beetje terug en zijn de levensomstandigheden voor trekkende vissoorten een stuk verbeterd.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Het wordt tijd dat we aan de slag gaan met de uitvoering. De echte kwaliteitsverbetering van het water zou daarbij meer moeten zijn dan het halen van een streepje op de Brusselse (of Haagse) maatlat.

2. Wat betreft het halen van de doelen van de zee(kust)zone (Noordzee en daarvan afhankelijke Waddenzee) is internationale samenwerking van essentieel belang. Het lukt Nederland alleen samen met het buitenland (bovenstrooms) om de goede ecologische toestand (GET) te kunnen bereiken. Om de discussie met de buurlanden inhoudelijk te kunnen voeren is het van belang de gerealiseerde Nederlandse bijdrage goed in beeld te hebben (resultaten aanpak stedelijk afvalwater en dergelijke). Daarnaast blijft de aanpak van de bijdrage vanuit diffuse bronnen (mestproblematiek) in eigen land aandacht vragen. Om kosteneffectieve maatregelen te kunnen nemen ten gunste van de Noordzee is een evenwichtige balans tussen maatregelen bovenstrooms, aanpak diffuse bronnen en een aanvullende regionale aanpak een vereiste.
3. Voor de oeverdrinkwaterwinningen is het halen van doelen grotendeels afhankelijk van een afnemende verontreinigingsgraad (met name bestrijdingsmiddelen en andere milieuvreemde stoffen) in de rijkswateren waarlangs deze winningen liggen (met name de Lek). Drinkwaterleidingbedrijven zien hiervoor graag duidelijke afspraken door het Rijk en op internationaal niveau.
4. Aan het Rijk wordt gevraagd om naar Brussel en in internationale riviercommissies transparant en eenduidig te communiceren dat in een aantal wateren de ecologische doelen niet haalbaar zijn vanwege de uitstoot van nutriënten uit de landbouw en te motiveren waarom in 2009 geen aanscherping van het mestbeleid wordt voorgesteld. Nederland zal via de internationale riviercommissies en door agendering in Brussel inzicht geven in de eigen resultaten van al genomen emissiereductie maatregelen aan de bron en wil daarmee inzicht krijgen in resultaten van beleid in het bovenstroomse buitenland. Op deze wijze kan Nederland samen met buitenland voor het tweede Stroomgebiedbeheerplan een goede afweging maken voor (vervolg)maatregelen.

Vanuit het deelstroomgebied Rijn-West is geen direct overleg en afstemming geweest met bovenstroomse lidstaten. De internationale afstemming tussen Nederland en de bovenstroomse lidstaten wordt gevoerd door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

12.2 Stand van zaken in de buurlanden

In het stroomgebied van de Rijn heeft Nederland in de eerste plaats te maken met Frankrijk en Duitsland. Op dit moment is er nog geen uitputtende vergelijking te maken, maar op basis van de kennis die tot eind 2007 is verzameld, valt wel het volgende beeld te schetsen:

- Op het gebied van **stedelijk afvalwater** heeft Frankrijk nog een inhaalslag te maken. Nederland voldoet sinds 2007 aan de richtlijn Stedelijk Afvalwater en haalt de eis van minimaal 75% nutriëntenverwijdering zonder probleem (landelijk ruim boven de 80%). Duitsland voldoet al langer, en kent op veel plaatsen nutriëntenverwijdering van 90%.
- **Industrie** is eigenlijk geen probleem meer in het Rijnstroomgebied. Hoewel industriële bronnen regionaal nog voor problemen kunnen zorgen, is dat op stroomgebiedniveau niet meer het geval (zonder verder in te gaan op risico's van calamiteiten).
- **Landbouw** vormt in heel Europa een uitdaging voor de verbetering van het oppervlaktewater. Nederland heeft een bijzonder positie door het intensieve karakter van de landbouw; de nutriëntenbelasting van het oppervlaktewater behoort tot de hoogste van Europa.
- Ook **hydromorfologie** (inrichting) is op EU-schaal een belangrijk probleem. Nederland scoort in vergelijking tot andere lidstaten bijzonder hoog op dit onderwerp (veelal kunstmatige en sterk veranderende wateren).

Nederland is van oudsher ver vooruit als het gaat om integraal waterbeheer. We hebben een enorme kennis van het watersysteem en kennis om ons te beschermen tegen het water. Gelet op de ontwikkelingen in onze buurlanden kunnen we echter nu niet meer spreken over een koploperpositie. Eerder lijkt het erop dat landen elk hun eigen uitdagingen hebben, waarbij die voor Nederland liggen bij de nutriëntenbelasting door de landbouw en het sterk veranderde karakter van ons watersysteem. Dit beeld is bevestigd tijdens de twee studiereizen die het RBO Rijn-West heeft gemaakt naar de Po-vlakte in Italië (oktober 2006) en het bezoek aan verschillende waterbeheerders in Duitsland en Frankrijk eind 2007.

12.3 Grensoverschrijdende regionale afstemming

De uitvoering van de gebiedsprocessen in 2007 is in Nederland en Duitsland voor Rijn-West vooralsnog gescheiden opgepakt. Er is wel veelvuldig overleg geweest tussen Waterschap Rivierenland, Provincie Gelderland en Bezirksregierung Düsseldorf. In het Stroomgebiedbeheerplan Rijn-Delta, waarin de vier Nederlandse Rijn-deelgebieden zullen worden geïntegreerd door het Rijk, zal ook de samenhang met de Duitse deelgebieden worden beschreven.

Waterlichamen

De systematiek van toekenning van waterlichamen in Nederlands en Duits grondgebied is niet dezelfde. Wat betreft het verloop van de waterlichamen blijkt deze grensoverschrijdend goed op elkaar aan te sluiten. De beken in Groesbeek gaan over in de Groesbeecker Bach op Duits grondgebied. De Große Wasserung en de Hauptwasserung sluiten aan op de loop van de weteringen in de Ooijpolder. Zie figuur 12.1 voor een overzichtskaart met de grensoverschrijdende waterlichamen. De statusoekening en type-indeling van de waterlichamen in beide deelstaten is verschillend.

Het Duitse ministerie heeft in 2007 een wijziging doorgevoerd waarbij de status van de waterlichamen van sterk veranderd is omgezet naar kunstma-

tig, met uitzondering van de Groesbeecker Bach. We constateren voor een aantal wateren dat er geen overeenstemming is in de statusoekening van de waterlichamen aan beide zijden van de grens.

Maatregelen

De formulering van maatregelen voor waterlichamen in Nederland en in Duitsland loopt in tijd niet synchroon. In Nederland zijn de maatregelen geformuleerd eind 2007 terwijl in Duitsland op dat moment wordt gestart met de gebiedsprocessen. In de Nederlands-Duitse afstemmingsoverleggen is al wel doorgekeken waar afstemming relevant is.

Stoffen

Vanuit de beken van Groesbeek worden nutriënten en andere stoffen aangevoerd waarvoor een reductie gewenst is. In het maatregelpakket voor de beken van Groesbeek is opgenomen dat het nationale beleid (onder andere landelijk mestbeleid en gewasbeschermingsmiddelenbeleid) wordt uitgevoerd. Daarnaast zal de toepassing van chemische onkruidbestrijding op verhardingen geminimaliseerd worden. De uitvoering van een pilot 'terugdringing emissie uit de landbouw' en 'de inrichting van mestvrije zones of bufferzones' zal worden gestimuleerd.

In de eerste planperiode van het Stroomgebiedbeheerplan zijn geen maatregelen voorzien voor verbetering effluentkwaliteit RWZI Breedeweg. Indicatief is deze maatregel wel opgenomen voor de tweede planperiode. Uit onderzoek zal moeten blijken voor welke stoffen een verdere reductie noodzakelijk is en welke zuiveringstechniek hiervoor nodig is.

Het Duitse afwateringsgebied De Duffelt is een extensief landbouwgebied en valt voor een groot deel onder Natura 2000. De invloed vanuit stedelijke gebieden is beperkt. Ingeschat wordt dat het niet nodig is een verdere reductie van stoffen te bewerkstelligen in dit gebied ten behoeve van de waterkwaliteit in de Ooijpolder. In het Wylmeer wordt nog regelmatig de fosfaatnorm overschreden. De aanvoer van stoffen uit deelgebied Groesbeek is hiervan deels de oorzaak.

Ecologie

Een afstemmingspunt tussen beide deelstaten is het opheffen van visbarrières in het afwateringstraject van de beken in Groesbeek via Duits grondgebied naar het Hollands-Duits gemaal. In de Ooijpolder zijn wat vismigratie betreft geen barrières aanwezig. Mogelijk is er in de Groesbeeker Bach een knelpunt aanwezig in Kranenberg. Indien er grensoverschrijdend overeenstemming is over de ambitie van vismigratie zullen barrières in de beken van Groesbeek aangepakt worden.

Monitoring

Nederlandse en Duitse instanties verrichten beide metingen in het watersysteem ten behoeve van de Kaderrichtlijn Water of voor andere doelen. De resultaten van deze onderzoeken worden uitgewisseld in het kader van het grenswateronderzoek. De meetnetten in dit grensgebied kunnen nog geoptimaliseerd worden door afspraken te maken over de parameters, frequentie van onderzoek en dergelijke door beide waterbeheerders.

Ook over de wijze waarop in de toekomst over de resultaten gerapporteerd gaat worden en hoe we dit organiseren zal nog met elkaar gesproken moeten worden.

Figuur 12.1 Duits gedeelte van het stroomgebied van Rijn-West

L. Bolsius

Gemeente Rotterdam

We hebben de afgelopen jaren gezamenlijk hard gewerkt aan de waterplannen voor de KRW. Wat is u daarbij het meeste opgevallen?

Enthousiasme en veel kennis over het water, maar ook een heel complex proces en overlegcircuit om iedereen zijn zegje te laten doen. Met zeer veel partijen is er inoulling gegeven aan de uitwerking voor de Kaderriichtlijn Water. Het resultaat is een goede opmaat.

Wat is er in 2015 zichtbaar veranderd voor wat betreft de waterkwaliteit in uw gebied?

Het water in Zuiderpark is geschikt voor waterrecreatie; feitelijk al een resultaat van Waterplan 1. De bodem van de Kralingseplas is gesaneerd waardoor de waterkwaliteit verbetert (2008/2009). Na uitvoering van het baggerplan is er een snoekenpaaiplaats aangelegd bij de Bergse achterplas. Door introductie van meer roofvissen verbetert de waterkwaliteit doordat een meer diverse vissenpopulatie ontstaat. Algemeen: door de grotere aandacht voor de ecologie is de visstand verbeterd en zijn er meer natuuroriendelijke oevers in de stad zichtbaar.

Persoonlijke boodschap voor de komende periode tot 2015

Samen verder in de geest van het Waterplan 2! Maar houd het haalbaar en betaalbaar! Ambities zijn goed, maar wees realistisch. Wat kunnen we waarmaken, qua middelen en 'techniek' in dichtstedelijk gebied? Boek resultaat door slimme en doeltreffende maatregelen.

Literatuurlijst

- Analyse van de grootte en de herkomst van de vrachten stikstof en fosfor via het oppervlaktewater, op het Nederlands deel van de Noordzee Alterra rapport 1417, Wageningen, 2007.
- Brief LNV van 23 november 2007 over de afstemming Natura 2000 en KRW (TRC 2007/6001) met kenmerk DN 2007/3305.
- De Watervisie 'Nederland veroveren op de toekomst', V&W, september 2007.
- Decembernota 2006 KRW/WB21 Beleidsbrief. Ministerie van V&W, december 2006, Tweede Kamer 2006-2007, 27 625, nr. 80.
- Evers, C.H.M., Broek, A.J.M. van den, Buskens, R., Leerdam, A. van, Omschrijving MEP en concept-maatlatten voor sloten en kanalen voor de Kaderrichtlijn Water, Royal Haskoning in samenwerking met Taken Landschapsplanning en Allards Wateradvies, iov deelstroomgebieden Rijn-West, Rijn-Noord, Rijn-Midden, Rijn-Oost, Eems en Maas, STOWA en CSN, Den Bosch, 2007.
- Formats milieudoelstellingen, maatlatten en maatregelen (www.kaderrichtlijnwater.nl) en Handleiding invullen formats voor aanleveren gegevens SGBP, DHV, juni 2007.
- Handreiking MEP/GEP; Handreiking voor vaststellen van status, ecologische doelstellingen en bijpassende maatregelenpakketten voor niet-natuurlijke wateren, projectgroep Handreiking, RIZA-rapport 2006-002, STOWA 2006-02, oktober 2005.
- Implementatie van de KRW in het deelstroomgebied Rijn-West, Werkplan 2005 – 2009, 22 september 2005.
- Karakterisering deelstroomgebied Rijn-West (KRW art. 5), 2005.
- Landelijke Werkprogramma WB21/KRW 2008-2009. Landelijk Bestuurlijk Overleg Water, februari 2008.
- Molen, van der D.T., Pot, R., Referenties en maatlatten voor natuurlijke watertypen voor de Kaderrichtlijn Water, STOWA 2007-32, 2007.
- Molen, van der D.T., Referenties en concept-maatlatten voor meren voor de Kaderrichtlijn Water, STOWA 2004-42, 2004.
- Regionale Harmonisatie, hoofdrapport. Royal Haskoning, juni 2007.
- Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (PbEG L 327). Europese Commissie, 22 december 2000.
- Spoorboekje gegevenslevering stroomgebiedbeheer plannen, Concept 5 februari 2008.
- Stroomgebiedbeheerplannen, Plan van Aanpak, 2008.
- Thematische harmonisatie KRW/WB21; rapport van de landelijke workshop. Ministerie van V&W, april 2007.
- Uitwerking van de vereisten aan de inhoudsopgave van het Stroomgebiedbeheerplan; Geannoteerde inhoudsopgave van het SGBP. DHV, juli 2007.
- Werking van de Meststoffenwet 2006. Milieu- en Natuurplanbureau, publicatienummer 500124001, oktober 2007.

D. van Steensel

Gemeente Dordrecht

Afkortingen en begrippenlijst

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur.	NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water; een akkoord ondertekend door het rijk, provincies (IPO), gemeenten (VNG) en waterschappen (Unie van Waterschappen), met het doel om in de periode tot 2015 het watersysteem in Nederland op orde te krijgen en daarna op orde te houden.
BKMO	Besluit Kwaliteitsdoelstellingen en Metingen Oppervlaktewater.	NLMW	Nederland leeft met Water; multimediale publiekscampagne met als doel de bevordering van het begrip en het draagvlak voor het overheidsbeleid om meer ruimte aan water te geven.
BPRW	Beheerplan Rijkswateren.	MNP	Milieu- en Natuurplanbureau.
CDL	Commissie Duurzame Leefomgeving.	MR	Ministerraad.
CPB	Centraal Planbureau.	ODB	Overkoepelend deel van het SGBP: het internationale deel van het SGBP van het stroomgebied Schelde. NB in de overige stroomgebieden heet dit deel 'deel A'.
CSN	Coördinatiebureau Stroomgebieden Nederland.	OWN	Overlegorgaan Water en Noordzee.
Deel A	Internationale deel van het SGBP, waarin onderwerpen worden beschreven op het schaalniveau van het gehele stroomgebied.	P	Fosfaat
Deel B	Nationale deel van het SGBP.	POP	Provinciaal Omgevingsplan.
DGW	Directoraat-Generaal Water.	PS	Provinciale Staten.
EAE	Ex ante evaluatie KRW.	PvA	Plan van Aanpak.
EC	Europese Commissie.	PMV	Provinciale Milieu Verordening.
EU	Europese Unie.	RAO	Regionaal Ambtelijk Overleg.
GCT	Goede chemische toestand (grond- en oppervlaktewater).	RBO	Regionaal Bestuurlijk Overleg.
GEP	Goed ecologisch potentieel (oppervlaktewater).	RDL	Raad Duurzame Leefomgeving.
GET	Goede ecologische toestand.	RAP/NAP	Rijn Actie Programma en Noordzee Actie Programma.
GKT	Goede kwantitatieve toestand (grondwater).	RWS	Rijkswaterstaat.
GS	Gedeputeerde Staten.	RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie.
GWR	Grondwaterriichtlijn.	SGBP	Stroomgebiedbeheerplan.
Harmonisatie	De harmonisatie van de gebiedsprocessen heeft tot doel om de gekozen uitgangspunten en opgedane ervaringen in de regionale gebiedsprocessen te ontsluiten en met elkaar te delen. Overige doelen zijn het beoordelen of processen en resultaten KRW-proof zijn en het samenstellen van een landsdekkend beeld.	TK	Tweede Kamer.
Hbb-locaties	Historisch Bodem Bestand: bodemverontreinigingen.	TK-AO	Algemeen Overleg Tweede Kamer.
ICBR	Internationale Commissie ter bescherming van de Rijn.	TK-VAO	Verslag Algemeen Overleg Tweede Kamer (plenair).
ILG	Investeringsbudget Landelijk gebied	V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat.
IRC	Internationale Rijncommissie.	VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
KBS-EAE	Kabinetstandpunt ten aanzien van de ex ante evaluatie KRW.	Waterparel	Vaak kleine wateren met een hoge ecologische potentie. Vaak is de aquatische ecologie al van een hoog niveau.
KRW	Europese Kaderrichtlijn Water; door de EU in 2000 vastgestelde richtlijn ter bescherming van alle wateren en het bevorderen van het duurzaam gebruik van water en grondwater.	Waterwet	De Waterwet (het wetsvoorstel) regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater, en beoogt de samenhang te verbeteren tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. Naar verwachting zal de Waterwet per 1 januari 2009 in werking treden en dan negen bestaande wetten vervangen.
LBOR	Landelijk Bestuurlijk Overleg Regio.	WB21	Waterbeheer 21e eeuw met het doel het watersysteem in kwantitatief opzicht op orde te krijgen in 2015 en daarna op orde te houden, zodat problemen met wateroverlast en watertekort zoveel mogelijk worden voorkomen.
LBOW	Landelijk Bestuurlijk Overleg Water.	Wbb-locaties	Wet bodembescherming-locaties: bodemverontreinigingen.
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.	WHP	Provinciaal Waterhuishoudingsplan.
LORC	Landelijk Overleg van Communicatiecoördinatoren		
N	Nitraat		
Natura 2000	Samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de Europese lidstaten. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het EU-beleid voor behoud en herstel van biodiversiteit.		

Inhoudsopgave bijlagenrapport

- Bijlage 1** Overzicht van rapportages Rijn-West gebiedsprocessen
- Bijlage 2** Doelen oppervlaktewater en grondwater
- Bijlage 3** Overzichtstabel Doelbereik (huidig, 2015, 2027) regionaal watersysteem
- Bijlage 4** Overzichtstabel Doelbereik (huidig, 2015, 2027) Rijkswateren
- Bijlage 5** Overzichtstabel Doelbereik (huidig, 2015, 2027) Grondwater
- Bijlage 6** Chemische KRW-doelen oppervlaktewater
- Bijlage 7** Maatregelen oppervlaktewater
- Bijlage 8** Maatregelen grondwater
- Bijlage 9** Onderzoeksprogramma waterkwaliteit 2010–2015 in Rijn-West
- Bijlage 10** Overzichten per provincie
- Bijlage 11** Achtergronden bij de presentatie van de investeringen
- Bijlage 12** Format Milieudoelstellingen per waterlichaam (uitgewerkt voorbeeld)
- Bijlage 13** Format Maatlatten per oppervlaktewaterlichaam (uitgewerkt voorbeeld)
- Bijlage 14** Literatuurlijst
- Bijlage 15** Afkortingen- en begrippenlijst

